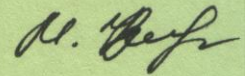

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МЕЛЬНИК ВІКТОРІЯ ІВАНІВНА

УДК: 330.341.1: 634(477)

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК САДІВНИЦТВА УКРАЇНИ

08.00.03 – економіка та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Миколаїв – 2012

Дисертація є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті біоресурсів і природокористування України.

Науковий консультант доктор економічних наук, професор **Єрмаков Олександр Юхимович**, Національний університет біоресурсів і природокористування України, професор кафедри аграрної соціології та розвитку села.

Офіційні опоненти :

доктор економічних наук, професор **Бузні Артем Миколайович**, Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського, професор кафедри менеджменту підприємницької діяльності;

доктор економічних наук, професор **Гудзинський Олексій Дмитрович**, Національний університет біоресурсів і природокористування України, професор кафедри менеджменту ім. Й.О. Завадського;

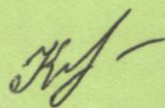
доктор економічних наук, професор **Уланчук Володимир Семенович**, Уманський національний університет садівництва, завідувач кафедри обліку і аудиту.

Захист відбудеться «21» грудня 2012 р. о 9.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 38.806.01 Миколаївського національного аграрного університету за адресою: 54029, м. Миколаїв, вул. Паризької комуни, 9, конференц-зала.

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці Миколаївського національного аграрного університету за адресою: 54029, м. Миколаїв, вул. Карпенка, 73.

Автореферат розісланий «19» листопада 2012 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.В. Ключник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Інноваційний характер відтворювальних процесів сучасної економічної системи зумовлює перехід усіх складових національного господарського комплексу на новий тип розвитку, що, у свою чергу, потребує вдосконалення механізму економічних взаємовідносин між суб'єктами господарювання.

При цьому для ефективного розвитку галузі садівництва повсякчас необхідно враховувати закономірності росту, розвитку, розмноження, плодоношення плодових і ягідних культур, їх взаємозв'язок із зовнішнім середовищем, що є основою формування інноваційної сфери галузі.

Важливою передумовою ефективного функціонування галузі садівництва є здатність плодючих насаджень продукувати необхідну кількість садівницької продукції високої якості, адже обсяги виробництва плодів і ягід визначаються, передусім, динамікою кількісного та якісного складу плодоносних насаджень. Здійснення відтворювальних процесів на основі застосування інноваційних технологій є беззаперечною умовою успішного розвитку садівництва в умовах глобалізованого середовища функціонування.

Потреба галузі у впровадженні інновацій значно зростає і в зв'язку із членством України у СОТ. Посилення конкуренції за ринки збуту зумовлює одночасне підвищення якості продукції та зниження її собівартості, що можливе за умови ефективної інноваційної діяльності. Нагального вирішення потребує формування інноваційного потенціалу галузі, передусім на стадії створення та продуктивного використання плодючих насаджень, адже зміни щодо підвищення вимог до якості продукції, посилення конкуренції, зумовили необхідність розробки механізму підвищення конкуренто-спроможності вітчизняної продукції, що є особливо актуальним зважаючи на глобальні світові трансформації.

Дослідженням економічного розвитку та зростання присвятили свої праці такі зарубіжні вчені, як А. Сміт, Д. Рікардо, К. Маркс, А. Маршал, Дж. Кейнс, Й. Шумпетер, Р. М. Солоу, Дж. Хікс та ін. Серед вітчизняних науковців слід відзначити розробки А. М. Бузні, А. С. Гальчинського, В. М. Гейця, О. Д. Гудзинського, І. І. Лукінова, С. В. Мочерного, Б. Й. Пасхавера, Є. В. Савельєва, В. П. Семиноженка, Н. М. Сіренко, В. К. Сенчагова, А. А. Чухна, С. І. Юрія та ін. Втім, посилення процесів глобалізації та їх вплив на розвиток окремих галузей національного господарського комплексу потребує подальших досліджень щодо визначення факторів економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції.

Проблемі економічного зростання галузі садівництва в контексті інноваційного розвитку присвячені роботи багатьох вітчизняних вчених, чільне місце серед них займають праці М. М. Артеменка, О. Ю. Єрмакова, Л. А. Мармуль, В. А. Рульєва, В. С. Уланчука, Д. Ф. Харківського, І. І. Червена, О. М. Шестопаля, В. В. Юрчишина та ін. Однак з огляду на особливості та тенденції сучасних змін у розвитку промислового

садівництва України, дослідження комплексу питань щодо посилення інноваційного впливу на розвиток та функціонування даної галузі набувають виняткової актуальності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконувалися згідно з тематикою наукових досліджень Навчально-наукового інституту бізнесу Національного університету біоресурсів і природокористування України, як складова теми «Вдосконалення організаційно-економічного механізму господарювання в агропромисловому виробництві» (номер державної реєстрації 0106U007383), де автором запропоновано стратегію інноваційного розвитку садівництва. Вибраний напрямок дослідження пов'язаний з тематикою відділу наукових досліджень з питань економіки, методології, інтелектуальної власності та маркетингу інновацій Інституту садівництва НААН України як складова теми: «Розробити організаційно-економічні засади підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва плодів і ягід» (номер державної реєстрації 0111U003168), де автором досліджено конкурентоспроможність продукції в системі чинників інноваційного розвитку садівництва. Основні положення та результати дисертаційного дослідження покладені в основу Регіональної програми розвитку садівництва Вінницької області і базуються на Галузевій програмі розвитку садівництва України на період до 2025 року.

Мета і задачі дослідження. Метою роботи є обґрунтування теоретичних і методологічних положень та практичних рекомендацій щодо інноваційного розвитку промислового садівництва України як визначальної умови його ефективного функціонування.

Досягнення поставленої мети полягає у послідовному вирішенні таких взаємопов'язаних задач:

- обґрунтувати теоретичні, методологічні та методичні засади інноваційного розвитку промислового садівництва України для проведення системного дослідження розвитку галузі;

- систематизувати формотворчі елементи процесу розвитку в контексті інноваційних змін на базі фундаменталізації економічних досліджень галузі садівництва, що дозволить обґрунтувати методологію інноваційного розвитку садівництва;

- сформулювати концептуальні засади інноваційного розвитку, що дасть можливість розробити концепцію методології та організації наукового забезпечення інноваційного розвитку садівництва;

- здійснити аналіз та оцінку тенденцій розвитку сучасного стану промислового садівництва України для розробки стратегії розвитку галузі на інноваційній основі;

- визначити вплив інновацій на характер відтворювальних процесів у промисловому садівництві України;

- обґрунтувати конкурентоспроможність продукції в системі чинників інноваційного розвитку садівництва;

- визначити вплив організаційно-економічних чинників на підвищення ефективності функціонування промислового садівництва;
- визначити економічний базис формування інноваційного потенціалу в садівництві як основу подальшого розвитку галузі;
- обґрунтувати систему формування ефективних джерел інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку промислового садівництва України;
- обґрунтувати систему державної підтримки спрямованої на формування фінансових ресурсів в садівницьких підприємствах;
- визначити і обґрунтувати раціональну структуру ресурсного забезпечення інноваційного розвитку садівництва;
- розробити напрями активізації інноваційних процесів у садівництві України;
- обґрунтувати стратегію інноваційного розвитку садівництва України;
- розробити систему заходів щодо стимулювання екологічно безпечного виробництва продукції садівництва;
- здійснити моделювання рівня конкурентоспроможності продукції за ведення садівництва на інноваційній основі та розширення інформаційної бази дослідження.

Об’єктом дослідження є процес інноваційного розвитку садівництва України та організаційно-економічні особливості формування й ефективного використання інноваційного потенціалу галузі.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методолого-методичних і практичних аспектів формування та реалізації інноваційного розвитку садівництва.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення проблеми інноваційного розвитку, розширеного відтворення та ефективного функціонування галузі садівництва, наукові праці вчених-економістів, довідкові видання з економіки аграрної сфери та відповідні законодавчі і нормативні акти. Для виконання завдань дисертації використано такі методи: абстрактно-логічний (формування теоретичних узагальнень і висновків), монографічний (вивчення досвіду сільськогосподарських підприємств щодо формування та високоефективного використання інноваційного потенціалу у садівництві, інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку галузі), конкретно-історичний (аналіз ретроспективи розвитку вітчизняного садівництва), порівняння (оцінка ефективності садівництва залежно від основних організаційно-економічних чинників), економіко-статистичний, розрахунково-конструктивний, графічний, економіко-математичний (аналіз тенденцій та прогнозування розвитку промислового садівництва на оглядову перспективу).

Інформаційну базу дослідження становлять: Закони України, Укази Президента України, акти Верховної Ради України, дані Міністерства аграрної політики та продовольства України, офіційні звітні матеріали Державної служби статистики України, матеріали статистичних збірників,

оперативна інформація Головного управління агропромислового розвитку Вінницької обласної державної адміністрації, матеріали переписів багаторічних насаджень, річні звіти спеціалізованих садівницьких господарств, матеріали досліджень Інституту садівництва НААН України, дослідних станцій садівництва, фахові літературні джерела, особисті спостереження автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних та організаційно-практичних засад інноваційного розвитку промислового садівництва та розробки напрямків підвищення ефективності його функціонування.

Основними результатами, що розкривають зміст дисертації, характеризують новизну і виносяться на захист, є:

вперше:

– здійснено економіко-технологічну диференціацію плодючих насаджень через економічну оцінку використання інноваційно-інтенсивних технологій їх вирощування, що дало можливість обґрунтувати перспективи їх застосування в садівництві України та визначити новий напрям проведення інвентаризаційної роботи в сільському господарстві;

– розроблено концепцію наукового забезпечення інноваційного розвитку промислового садівництва, що передбачає: розвиток науково-дослідницької та патентно-ліцензійної діяльності; розробку та вдосконалення технологій виробництва плодів і ягід на інноваційній основі; маркетинговий супровід та стратегічне планування розширеного відтворення в галузі на основі оптимізації ресурсного забезпечення;

– обґрунтовано методологію інноваційного розвитку садівництва через фундаменталізацію економічних досліджень, що включає систематизацію формотворчих елементів процесу розвитку за інноваційних змін, розробку концепції організації наукового забезпечення інноваційного розвитку садівництва та формалізацію логічного узагальнення з пріоритетних наукових досліджень в економіці галузі;

– розроблено модель дефазифікації інноваційного розвитку садівництва, що передбачає: систематизацію основних факторів, які характеризують об'єкт дослідження системи, формалізацію взаємозв'язків між елементами; визначення та формалізацію оцінок факторів інноваційного розвитку; побудову бази знань про взаємозв'язки між досліджуваними факторами та оптимізацію параметрів моделі, що дозволяє оцінити вплив інноваційного розвитку на конкурентоспроможність продукції садівництва;

удосконалено:

– визначення сутності інноваційного розвитку промислового садівництва, як окремої економічної категорії, в контексті уточнення, поглиблення і конкретизації організаційно-економічних особливостей та методологічних підходів в дослідженні інноваційного процесу;

– розвинуто систематизацію управління інноваційним розвитком галузі як основи її ефективного функціонування через розробку напрямів державного регулювання та підтримки інноваційного розвитку промислового садівництва на основі конкретизації економічних механізмів та інструментів регулювання, що дало змогу визначити форми та напрями активізації інноваційних процесів у садівництві України;

– наукові засади класифікації економічних ефектів від впровадження інновацій, що враховує такі класифікаційні ознаки, як фактор формування, характер організації еколого-економічної системи та характер реакції системи на зовнішні впливи і дозволяє обґрунтувати відповідний організаційно-економічний інструментарій управління інноваційним розвитком садівництва;

– запропоновано методичні підходи до економічної оцінки рівня впровадження інновацій в садівництві, що базуються на аналізі тенденцій розвитку галузі, удосконаленні інноваційності характеру відтворювальних процесів та змін рівня конкурентоспроможності плодючої продукції залежно від екологічно обумовлених екстернальних ефектів у промисловому садівництві, визначенні впливу організаційно-економічних чинників на ефективність процесів відтворення, що дає змогу визначити оптимальні шляхи підвищення ефективності інноваційного розвитку галузі в цілому;

– стратегію інноваційного розвитку садівництва України через визначення напрямів активізації інноваційних процесів, раціональну структуру ресурсного забезпечення та організаційно-економічний механізм її реалізації;

дістало подальшого розвитку:

– пропозиції щодо формування інноваційного потенціалу садівництва на основі взаємодії сфер – науково-дослідної, маркетингу інновацій, досліджень ринку садівницької продукції, ресурсного забезпечення, виробництва, переробки, зберігання та реалізації;

– методичний підхід щодо формування системи показників оцінки рівня конкурентоспроможності плодючої продукції садівництва, який дає змогу оцінити не лише інтегральні, а й екстернальні чинники формування рівня конкурентоспроможності й величини синергетичних ефектів;

– обґрунтування створення кластерної організації підприємств плодопродуктового підкомплексу через розробку моделі регіональної організації взаємозв'язків кластерного типу на основі взаємодії секторів підготовки та перепідготовки кадрів, виробничого, регуляторного інноваційно-впроваджувального та ресурсного забезпечення, що сприятиме прийняттю зважених управлінських рішень щодо інноваційного забезпечення;

– обґрунтування організаційно-економічного механізму забезпечення екологічно безпечного виробництва продукції садівництва на інноваційній основі, що включає економічну оцінку сучасного стану екологічної ситуації в галузі, розробку та обґрунтування стратегічних завдань щодо подальшого

розвитку плодючого виробництва та економічного стимулювання виробництва високоякісної та екологічно чистої продукції.

Практичне значення одержаних результатів в тому, що впровадження розроблених пропозицій сприятиме розвитку, підвищенню економічної ефективності садівництва, збільшенню виробництва плодів і ягід, прискоренню реалізації стратегії інноваційного розвитку промислового садівництва України.

Проведені дослідження складають потенційну основу наукових положень і висновків щодо інноваційного розвитку садівництва України, про що свідчать результати дослідження та сформульовані на їх основі пропозиції. Практична цінність отриманих результатів полягає у можливості їх використання в діяльності організаційних структур у садівництві на різних рівнях.

Розроблені в дисертації методичні підходи та одержані результати мають практичне значення, яке полягає в тому, що основні теоретико-методологічні та методичні розробки докторської дисертації доведено до рівня методичних і практичних рекомендацій.

Пропозиції автора щодо формування інноваційного потенціалу садівництва, концептуальні положення методології та організації інноваційного розвитку, рекомендації по формуванню і реалізації стратегії інноваційного розвитку промислового садівництва прийняті Міністерством аграрної політики та продовольства України для втілення у практичну діяльність (довідка № 58-36-18 / 7999 від 09.09.11 р.). Наукові розробки щодо поліпшення кадрового забезпечення в системі реалізації раціонального ресурсозабезпечення садівницьких підприємств прийняті до впровадження Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України (довідка № 1 / 11-8422 від 08.09.11 р.). Результати досліджень щодо розробки інвестиційних та інноваційних проектів прийняті до впровадження Міністерством економічного розвитку і торгівлі України (№ 3901 - 25/398 від 07.09.11 р.). Наукові розробки щодо механізму реалізації інноваційної моделі розвитку, стратегії інноваційного розвитку промислового садівництва використані Головним управлінням агропромислового розвитку Вінницької обласної державної адміністрації та підпорядкованими структурами для використання в практичній роботі по вирішенню питань розвитку садівництва й покладені в основу Регіональної програми розвитку галузі садівництва на період 2007-2012 років (довідка № 01-1 – 39 - 1813 від 22.03.11 р.). Рекомендації щодо організації наукового забезпечення інноваційного розвитку, формування ефективних джерел інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку впроваджені Корпорацією «Вінницясадвинпром» Український державний концерн садівництва, виноградарства та виноробної промисловості (довідка № 13 від 22.03.11 р.). Запропонована концепція методології та організації інноваційного розвитку садівництва та пропозиції щодо активізації інноваційних процесів на підприємстві використані ТОВ «Агрона Фрут Україна» (довідка № 217/09 від 17.05.2011 р.). Матеріали досліджень знайшли практичне застосування в навчальному процесі Державного вищого

навчального закладу «Ужгородський національний університет» при викладенні дисциплін «Інвестиційний менеджмент», «Економіка та організація інноваційної діяльності» (довідка № 01–10/620 від 11.04.11 р.), Вінницького інституту економіки Тернопільського національного економічного університету при викладенні дисциплін «Економіка та організація інноваційної діяльності», «Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків», «Методологія наукових досліджень» (довідка № 0150 від 18.05.11 р.).

Особистий внесок здобувача. Основні положення, висновки та пропозиції дисертації сформульовано та обґрунтовано автором особисто. Матеріали наукових статей, підготовлених у співавторстві, використані у дисертації лише у частині, яка належить особисто здобувачу.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дисертаційних досліджень доповідались та обговорювались на конференціях різного рівня: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Теорія та практика ринкових перетворень: економічний та соціальний контекст» (м. Вінниця, 20–23 березня 2008 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Інвестиційні пріоритети епохи глобалізації: вплив на національну економіку та окремих бізнес» (м. Дніпропетровськ, 5–6 березня 2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Формування єдиного наукового простору Європи та завдання економічної науки» (м. Тернопіль, 28–29 травня 2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Aktualne problemy nowoczesnych nauk – 2009» (м. Przemysl, 7–15 czerwiec 2009 r.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Оптимізація наукових досліджень – 2009» (м. Миколаїв, 17 червня 2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз: формування нового світового економічного порядку» (м. Анталія, 29 вересня – 6 жовтня 2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Індустрія гостинності у країнах Європи» (м. Сімферополь-Ялта, 4–6 грудня 2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Місце та роль України в глобалізованому світі: економічні, політичні, культурні аспекти» (м. Вінниця, 11–12 грудня 2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасна економічна теорія та пошук ефективних механізмів господарювання» (м. Сімферополь, 11–12 березня 2010 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Економічні, правові, інформаційні та гуманітарні проблеми розвитку України в сучасних умовах» (м. Вінниця, 14 квітня 2010 р.); Міжнародному форумі молодих вчених «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи» (м. Харків, 12 травня 2010 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Научно-инновационная деятельность в агропромышленном комплексе» (г. Минск, 20–21 мая 2010 г.); Міжнародній науково-практичній конференції «Новини на научния прогрес» (г. София, 17–25 августа 2010 г.); Міжнародній науково-практичній конференції «Глобальні світоцивілізаційні процеси та економічна політика європейських країн, що розвиваються» (м. Пафос, 29 вересня – 6 жовтня 2010 р.);

Міжнародній науково-практичній конференції «Ціна, якість, витрати та ефективність виробництва в АПК» (м. Київ, 15–16 квітня 2010 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка і управління в умовах глобалізації» (Донецьк, 1–7 грудня 2010 р.); Всеукраїнському конгресі вчених економістів-аграрників Південного регіону України «Інституціональні засади трансформацій в аграрній сфері» (м. Миколаїв, 16–17 березня 2011 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Теорія та практика трансформаційних перетворень в економіці, політиці та культурі за умов глобалізаційних процесів» (м. Вінниця, 14 квітня 2011 р.); Міжнародній науковій конференції «Реформи у глобальній економіці та Україна» (м. Гувес, 23–30 вересня 2011 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «20-річчя СНД: від тоталітаризму до демократії (економіка, політика, суспільство)» (м. Одеса, 28 березня 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Dny vedy – 2012» (м. Praha, 27 березня – 5 квітня 2012 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Інтеграційний вибір України: історія, сучасність, перспективи» (м. Вінниця, 10 квітня 2012 р.).

Публікації. За матеріалами дисертаційного дослідження опубліковано 60 наукових праць, серед яких дві монографії, 38 статті у фахових виданнях; 18 – у матеріалах конференцій; 4 – в інших виданнях. Загальний обсяг публікацій становить 58,7 друкованих аркушів, з яких 48,5 належать особисто автору.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, 5 розділів, висновків, додатків і літератури. Загальний обсяг роботи – 463 сторінки комп'ютерного тексту. Вона містить 32 таблиці на 16 сторінках, 27 рисунків на 16 сторінках, а також 12 додатків на 27 сторінках. Список використаних джерел налічує 343 найменувань на 32 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У першому розділі «**Інноваційні процеси в аграрному секторі економіки та їх вплив на розвиток садівництва**» досліджено теоретичні засади розвитку та реалізації інноваційних процесів в сучасних умовах господарювання, визначено особливості інноваційної діяльності в аграрному секторі та сформовані під їх впливом інноваційні пріоритети промислового садівництва України.

Основним завданням створення галузевої інноваційної системи національного господарського комплексу є реалізація можливостей науково-технічного потенціалу з метою забезпечення розвитку й ефективного функціонування усіх його структурних складових, адже саме інноваційні пріоритети, в сучасних умовах господарювання, визначають характер розвитку тієї чи іншої системи.

Інноваційний розвиток садівництва, реалізується через систему заходів організаційно-економічного характеру, що здійснюються з метою підвищення ефективності функціонування галузі й спрямована на

здійснення інноваційних процесів і прискорення науково-технічного розвитку через розробку, впровадження та використання наукових розробок у виробництві плодоягідної продукції та розсадництві, просуванні її на ринок, реалізацію та матеріально-технічне забезпечення розширеного циклу прогресивного відтворення.

За основу формування цілей розвитку інноваційної системи прийнято якісні параметри виробництва, що забезпечує задоволення споживчих потреб в умовах ринкової конкуренції, оскільки перспективним шляхом розвитку соціально-економічних і виробничих систем є інноваційний.

Виробничий потенціал промислового садівництва визначається здебільшого кількісним і якісним складом плодоягідних насаджень. При цьому, саме процес створення садів та ягідників являє собою особливий вид діяльності сільськогосподарських підприємств та їх структурних підрозділів, є процесом використання інновацій, що визначається не лише природними, а й економічними передумовами. Відтак основними завданнями щодо реалізації галузевої інноваційної політики необхідно вважати:

- створення інноваційної структури в системі господарського комплексу;
- забезпечення інноваційної діяльності удосконаленою нормативно-правовою базою;
- удосконалення системи сертифікації продукції та стандартизації;
- збільшення обсягів виробництва, а також реалізації продукції й підвищення їх ефективності на основі раціонального використання наявного потенціалу за рахунок освоєння нових ринків збуту;
- підвищення якості вітчизняної продукції та її екологічної безпеки;
- забезпечення сприятливих умов для організації й розвитку прогнозованого ринку, наповнення його інфраструктури товарними і фінансовими потоками, а також створення необхідних умов для прозорої конкуренції;
- створення сприятливого клімату для діяльності іноземних і вітчизняних інвесторів;
- розробку системи стимулюючих факторів для розвитку інноваційних процесів на різних рівнях.

Інноваційний розвиток в агропромисловому комплексі є необхідною складовою структурних зрушень в розвитку національного господарства України, що зумовлено потребою трансформації соціальних, економічних, екологічних умов здійснення якісних змін та вимагає досягнення балансу інфраструктурного розвитку. Формотворчий характер інновацій зумовлює прискорений розвиток галузей національного господарського комплексу і сфер виробництва, що в кінцевому підсумку сприяє економічному зростанню.

У другому розділі «**Методологічні засади інноваційного розвитку садівництва**» обґрунтовано положення фундаменталізації методології економічних досліджень галузі садівництва, концепції організації наукового забезпечення інноваційного розвитку садівництва, систематизовано

формотворчі елементи процесу розвитку в контексті інноваційних змін, визначено методичні засади формалізації логічного узагальнення в економіці садівництва.

Проблема методології досліджень є надто актуальною, адже для визначення правильних орієнтирів розвитку необхідне проведення ряду як технологічних досліджень так і економічних, здійснення яких, передусім, можливе тільки при чіткому визначенні способів й послідовності їх проведення.

Потреба об'єктивної оцінки наукових досягнень в економічному розвитку галузі та визначення його перспектив, здійснення нових наукових досягнень з метою підвищення ефективності функціонування галузі садівництва зумовила необхідність проведення системного узагальнення методологічних наукових розробок (рис.1).

Розроблена концепція наукового забезпечення інноваційного розвитку промислового садівництва ґрунтується на теоретико-методологічних та прикладних засадах сутності рушійних сил інноваційного розвитку, встановленні впливу окремих чинників на прискорення чи уповільнення інноваційного процесу, економічних відносинах в межах господарської системи, механізмові реалізації поставлених цілей та здійсненні з метою створення в галузі умов активізації наукової діяльності, поглиблення її інтеграції з навчальними закладами, науковими установами та виробниками, формування інноваційної та інформаційної інфраструктури.

Для проведення наукових досліджень у садівництві важливе значення мають природно-економічні чинники, за рахунок чого уможливорюється здійснення порівняльних дослідів, що сприяє вибору кращого варіанту з одержаних та дає можливість розвивати галузь з врахуванням регіональних особливостей ведення галузі. При цьому виникає потреба створення електронної бази породно-сортового складу та їх економічної оцінки, використання якого є обґрунтованим для певного природно-економічного району, з врахуванням тенденції до поширення сортів як вітчизняної так і закордонної селекції.

Узагальнення результатів таких досліджень надає можливість розробки практичних рекомендацій для впровадження їх у виробництво.

Циклічний характер перебігу інноваційних процесів зумовлює потребу у використанні нових методів щодо проведення досліджень інноваційного розвитку садівництва, який відбувається під впливом множини факторів, що диференційовано діють на окремі його складові.

Розвиток садівництва на інноваційній основі можливий лише через реалізацію системи заходів організаційно-економічного характеру: прискорення науково-технічного розвитку, розробку, впровадження та застосування наукових розробок у виробництві плодоягідної продукції та розсадництва, просуванні на ринок, реалізацію та матеріально-технічне забезпечення розширеного циклу відтворення з метою підвищення ефективності функціонування галузі садівництва.

Рис.1. Типологічна схема взаємозв'язків наукових економічних досліджень у садівництві України (розробка автора)

Дослідження циклів інноваційного провайдингу, трансферу інновацій, формування і функціонування ринку плодоягідної продукції, створення електронної бази породно-сортового складу насаджень, інтегрованого захисту плодів культур базуються на відтворювальних процесах виробництва, активізації дослідницької діяльності; розробки та вдосконалення технологій виробництва. При цьому саме наукове забезпечення реалізації зазначених заходів уможливило ефективність функціонування галузі та її спрямованість на інноваційний тип розвитку.

Проведеним в дисертації дослідженням доведено, що при раціональній організації виробництва садівницької продукції, впровадженні досягнень науково-технічного прогресу та передового досвіду кращих підприємств, товаровиробники здатні реально забезпечити значно нижчу собівартість продукції і більш високу результативність діяльності. До основних організаційних факторів науково-технічного прогресу в садівництві віднесено поглиблення спеціалізації, раціональне розміщення і концентрація галузі, інтеграція виробництва, промислової переробки та зберігання плодів і ягід, прогресивні форми організації виробництва та реалізації продукції, організації та матеріального стимулювання праці.

Розробка методологічних засад інноваційного розвитку садівництва на основі опрацювання комплексу наукових досліджень з економіки та організації промислового садівництва надає можливість узагальнити та систематизувати наукові досягнення в галузі, визначити формотворчі елементи її розвитку, розробити систему наукового забезпечення інноваційного розвитку та застосувати формалізацію логічного узагальнення в економіці садівництва й обґрунтувати подальші напрями наукових досліджень інноваційного розвитку.

У третьому розділі «Тенденції розвитку та економічна оцінка інноваційності стану садівництва України» проведено аналіз сучасного стану й тенденцій розвитку садівництва, визначено вплив організаційно-економічних чинників на рівень конкурентоспроможності продукції садівництва та інноваційний характер відтворювальних процесів у промисловому садівництві України.

Оцінюючи тенденції розвитку та сучасний стан промислового садівництва України з погляду вимог ринку, доводиться, на жаль, констатувати, що галузь при сприятливих ґрунтово-кліматичних умовах для експортного спрямування за більшістю показників не може конкурувати з європейськими країнами. В середньому за останні три роки імпорتنі поставки свіжих плодів і ягід перевищують експортні майже у 4 рази. У 2010 р. до України було імпортовано 1130 тис. тонн, а експортні поставки становили 353 тис. т.

У сільськогосподарських підприємствах через стрімке зменшення площ садів у плодоносному віці (з 305,6 тис. га у 1991-1995 рр. до 171,0 у 2001-2005 рр. та 96,8 тис. у 2006-2008 рр.) та порівняно низької врожайності насаджень постійно знижується виробництво плодоягідної продукції.

Динаміка площ, урожайності і валових зборів плодів та ягід в Україні

Роки	Площа, тис га		Урожай- ність, ц/га	Валовий збір, тис т	Молоді насадження	
	загальна	плодоносна			тис га	питома вага, %
Всі категорії господарств						
1986-1990	877,4	698,8	37,4	2610,7	178,6	20,4
1991-1995	819,0	651,3	29,2	1901,5	167,7	20,5
1996-2000	573,6	489,4	33,2	1623,9	84,2	14,7
2001-2005	344,8	309,1	47,5	1467,8	35,7	10,4
2006	280,6	247,9	45,0	1114,2	32,7	11,6
2007	270,9	238,1	61,7	1469,6	32,8	12,1
2008	266,8	233,4	64,4	1504,1	33,4	12,5
2009	260,3	228,8	70,7	1618,1	31,5	12,1
2010	255,3	223,2	78,2	1746,5	32,1	12,6
2011	254,9	223,4	84,9	1896,3	31,5	12,4
Сільськогосподарські підприємства						
1986-1990	471,6	355,6	33,1	1179,2	116,0	24,6
1991-1995	409,7	305,6	16,7	510,8	104,1	25,4
1996-2000	322,0	270,9	12,8	345,8	51,1	15,9
2001-2005	194,4	171,0	13,2	225,8	23,4	12,0
2006	127,5	107,5	12,7	136,2	20,0	15,7
2007	116,4	95,7	20,7	198,0	20,7	17,8
2008	107,9	87,3	26,5	231,6	20,6	19,1
2009	100,8	81,1	26,5	214,8	19,7	19,5
2010	94,3	75,1	38,2	286,8	19,2	20,4
2011	91,7	73,1	41,0	299,8	18,6	20,3
у тому числі фермерські господарства						
2006	9,8	6,7	16,3	10,9	3,1	31,6
2007	10,2	6,5	19,7	12,8	3,7	36,3
2008	11,4	7,0	33,1	23,2	4,4	38,6
2009	11,7	7,1	31,7	22,5	4,6	39,3
2010	11,9	7,4	50,0	37,0	4,5	37,8
2011	12,8	7,9	48,7	38,5	4,9	38,2
Господарства населення						
1986-1990	405,8	343,2	41,8	1432,6	62,6	15,4
1991-1995	408,1	344,9	40,3	1390,2	63,2	15,5
1996-2000	249,9	217,5	58,7	1276,5	32,4	13,0
2001-2005	150,4	138,1	89,9	1242,1	12,3	8,2
2006	153,2	140,4	69,7	978,1	12,8	8,4
2007	154,5	142,4	89,3	1271,6	12,1	7,8
2008	158,9	146,1	87,1	1272,5	12,8	8,1
2009	159,6	147,7	95,0	1403,3	11,9	7,5
2010	161,0	148,1	98,6	1459,7	12,9	8,0
2011	163,2	150,3	106,2	1596,5	12,9	7,9

Джерело: Розраховано автором за даними Державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Так, якщо в 1991-1995 рр. було вирощено 510,8 тис. т плодів та ягід, 2001-2005 рр. - 225,8 тис. т, то у 2006-2008 рр. - 188,6 тис. т. Нині тенденція до скорочення площ у даній категорії господарств зберігається, відповідно площа плодоносних насаджень у 2011 р. склала лише 73,1 тис. га (табл.1). Зростання врожайності у сільськогосподарських підприємствах у 2011 р. до 41 ц/га обумовило збільшення валового збору плодів і ягід, який становив 299,8 тис. т. Але основними їх виробниками, як і в попередні роки, залишаються господарства населення – 1596,5 тис. т, або 84 % валового збору по Україні, хоча в них досить обмежені можливості для виробництва саме високотоварної конкурентоспроможної плодоягідної продукції, головним чином, внаслідок відсутності умов, необхідних для застосування прогресивних технологій.

Найважливішим напрямком інновацій у промисловому садівництві є опрацювання, виробнича перевірка та поширення у виробництво нових високоінтенсивних технологій виробництва плодів і ягід. Це, безперечно, пов'язано з потребою найповнішого врахування біологічних особливостей сортів і підщеп.

За умови застосування традиційних технологій вирощування насаджень, матеріально-технічні ресурси створюються орієнтуючись на наявні можливості конкретного підприємства. З використанням інноваційно-інтенсивних технологій у садівництві враховується потреба таких ресурсів для досягнення запланованих результатів щодо обсягів виробництва продукції, при цьому величина витрат на їх досягнення підлягає корегуванню. Застосування інноваційно-інтенсивних технологій передбачає зростання виробничих витрат в 1,5-2,5 рази на 1 га плодоягідних насаджень. Але, як показують проведені дослідження, це забезпечує відповідний ріст врожаю та рівня рентабельності виробництва. На рис.2. представлено динаміко-структурне відображення ефективності розвитку садівництва в підприємствах корпорації «Вінницясадвинпром», де впродовж тривалого періоду у виробничих умовах застосовуються зазначені технології.

Оцінка критеріальних ознак інноваційного розвитку садівництва за факторами, які характеризують привабливість стратегічного макроклімату, показує від'ємний вплив політико-правових, соціальних та економічних факторів на розвиток галузі. Щодо технологічних чинників, то нині відбувається активне впровадження у виробництво нових сортів, гібридів, створених поєднанням традиційної селекції з найсучаснішими досягненнями генної інженерії, біотехнології.

Особливістю плодоягідних насаджень, як основних засобів виробництва, є те, що вони власне продукують новий продукт, а процеси їх відтворення є основою розвитку садівництва. Цим пояснюється їхня формотворча роль галузевого розвитку у сільськогосподарському виробництві. На формування ресурсного потенціалу галузі впливає і той факт, що плодіві і ягідні насадження безпосередньо створюються у садівницьких господарствах, тобто оминають одну з стадій реалізації – стадії обміну.

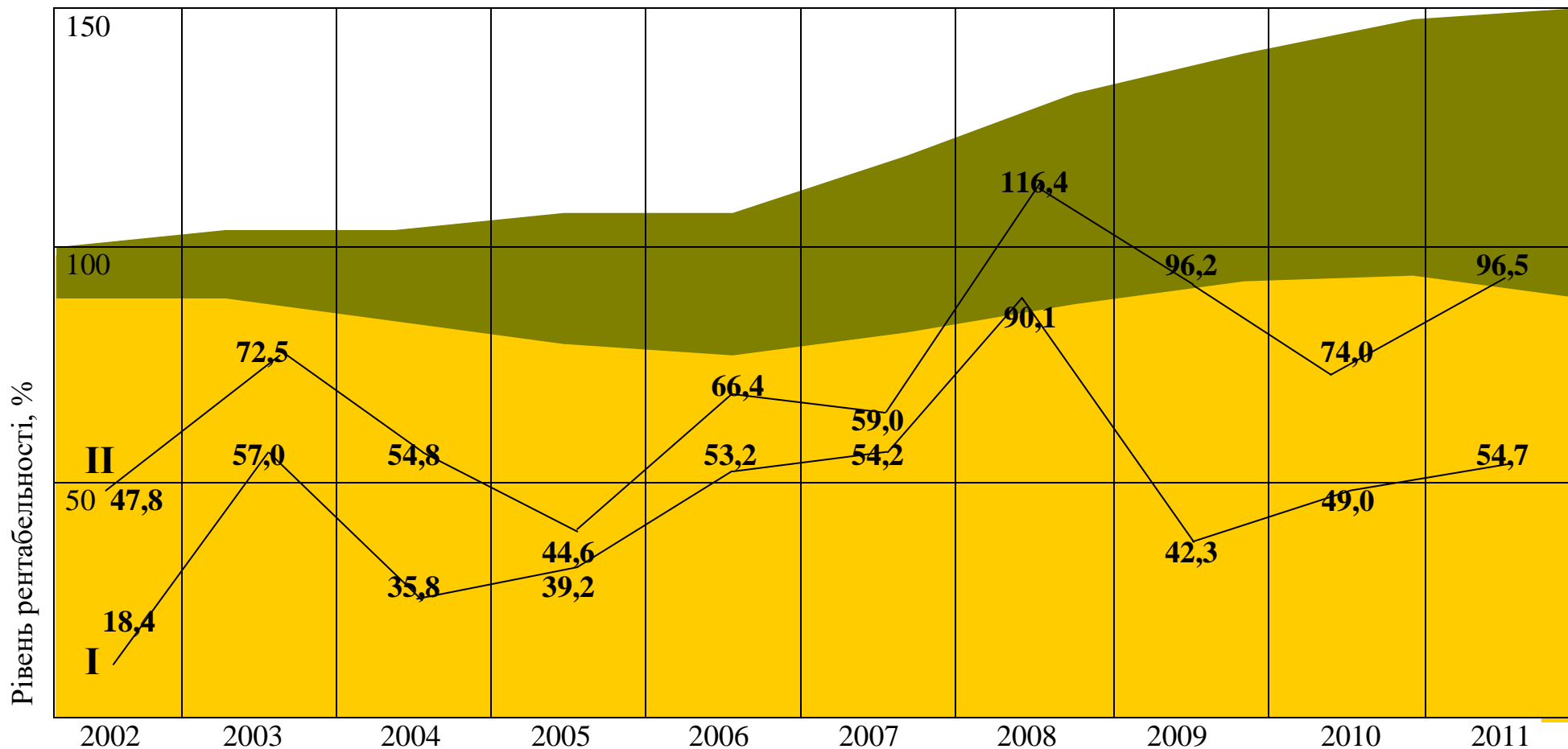

Рис. 2. Динаміко-структурне відображення ефективності розвитку садівництва в господарствах корпорації «Вінницясадвинпром» I - узагальнені характеристики розвитку;

II - характеристики використання інноваційно-інтенсивних технологій;

■ - загальна площа насаджень, тис га; ■ - площа інноваційно-інтенсивних насаджень, тис га

Джерело: розраховано автором за даними корпорації «Вінницясадвинпром» Український державний концерн садівництва

Базисом формування ефективності відтворювальних процесів у садівництві є всебічне відображення в технології виробництва біологічних особливостей плодових та ягідних культур та внесення відповідних змін в структуру організації розсадництва залежно від напрямів їх господарського використання. Відтак, досягнення планомірності в процесі відтворення садів і ягідників досягається шляхом розробки ефективної системи садооборотів, що забезпечує безперервність процесів виробництва у садівництві.

Стабільність виробництва тих чи інших видів продукції у садівництві залежить від оптимального співвідношення між плодоносними та молодими насадженнями, що в свою чергу є невід'ємною складовою переходу садівництва на інноваційно-інтенсивну основу розвитку. Факторами позитивних зрушень на даному шляху є підвищення ефективності використання виробничих засобів та оптимізація структури плодових та ягідних насаджень.

На рис. 3. наведено фактичні матеріали щодо співвідношення між площами закладання молодих неплодоносних і плодоносних насаджень за категоріями господарств в Україні.

Як свідчать проведені дослідження співвідношення в площах молодих і плодоносних насаджень в сільськогосподарських підприємствах і господарствах населення істотно різняться і становить – 5 : 1 й 11 : 1 відповідно, тобто у господарствах населення процес відтворення плодоягідних насаджень відбувається у більш ніж 2 рази повільніше.

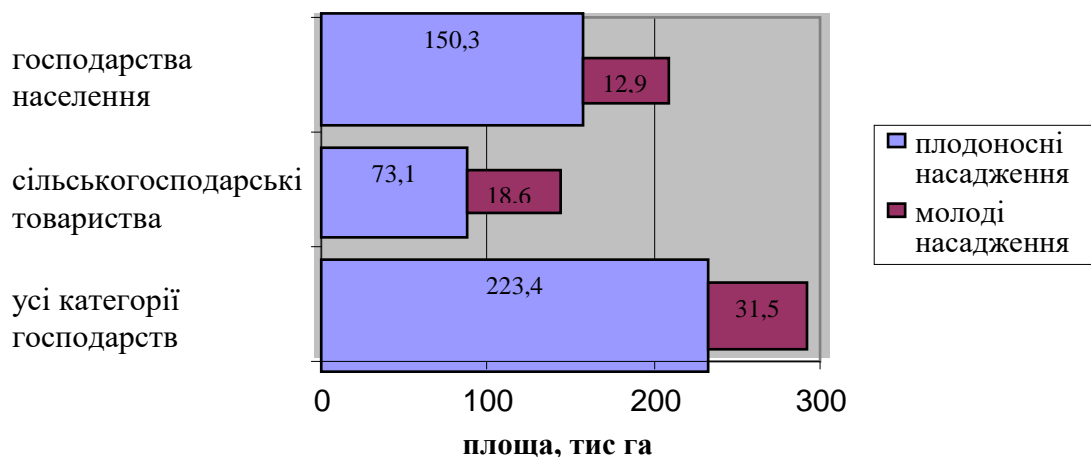

Рис. 3. Площі плодоносних та молодих насаджень в Україні за категоріями господарств у 2011 р.

Джерело: Розроблено автором за даними статистичного збірника «Рослинництво України» за 2011р. / За ред. Н. С. Власенко. – К.: Державна служба статистики України, 2011. – С.14, 20.

Особливого значення в сучасних умовах набуває створення регіональних кластерів. Для побудови моделі регіональної організації взаємозв'язків кластерного типу нами обрано зону Поділля, що зумовлено

вигідним географічним розташуванням, сприятливими ґрунтово-кліматичними умовами для розвитку садівництва і традиціями населення, які стали основою вирощування плодкових та ягідних насаджень.

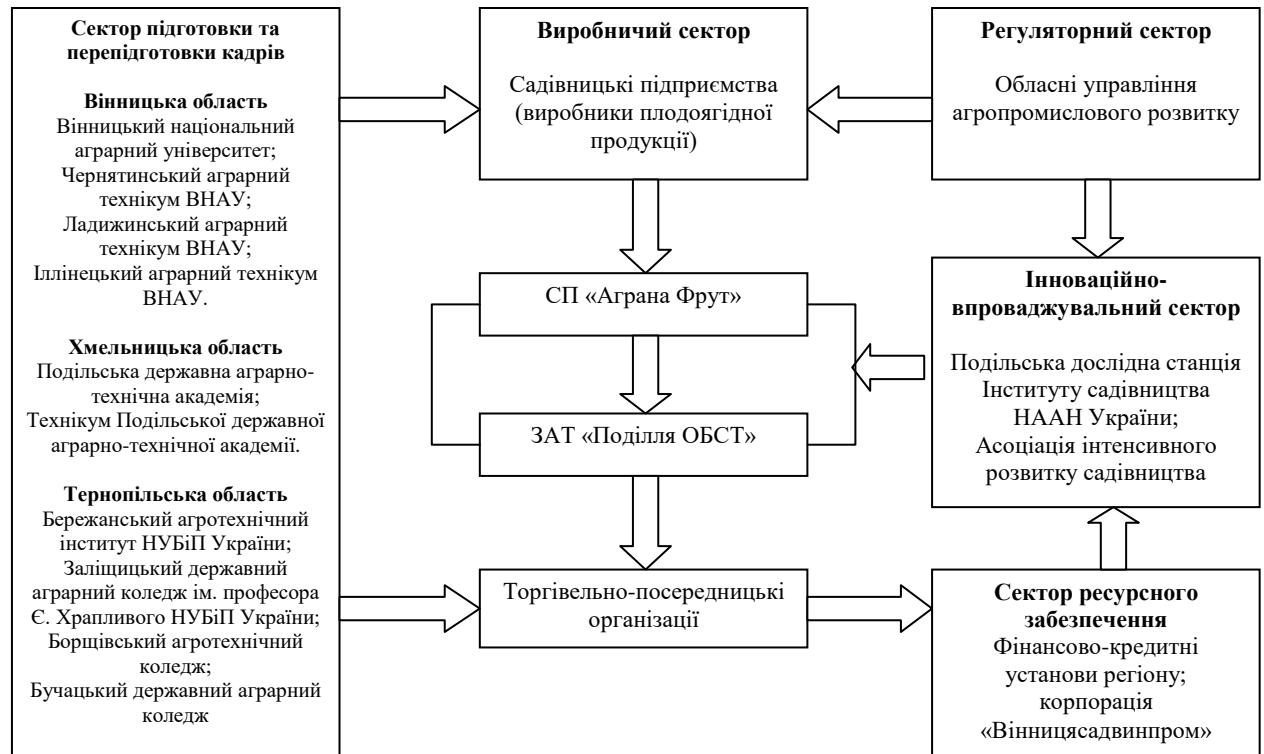

Рис.4. Модель регіональної організації взаємозв'язків кластерного типу «САД-Поділля» (розробка автора)

Модель регіональної організації взаємозв'язків кластерного типу «САД-Поділля» наведено на рис.4.

Факторами впливу на виробництво конкурентоспроможної продукції в сучасних умовах господарювання визначено:

- організація ефективної співпраці підприємств виробничої сфери з науково-дослідними установами та організаціями;
- наявність на підприємстві, що виробляє інноваційну продукцію науково-дослідного підрозділу, який забезпечує реалізацію його НДДКР та сприяє вдосконаленню продукції з врахуванням глобалізаційних процесів;
- забезпечення виробничого процесу необхідними ресурсами, створення необхідної матеріально-технічної і технологічної бази;
- рівень професійної підготовки інженерно-технічних кадрів, що забезпечують виробництво інноваційної продукції;
- формування дієвої системи управління та організації виробничого процесу;
- організація маркетингових досліджень комерційних перспектив виробництва нової продукції.

Система управління конкурентоспроможністю продукції має базуватись на таких принципах: орієнтації виробництва на ринкову кон'юнктуру; забезпечення реалізації визначеної стратегії розвитку; системність та поетапність її здійснення; оптимізації використання ресурсів; спрямованість на кінцевий результат.

Спрямованість на нововведення є одним із основних шляхів забезпечення конкурентного стилю господарювання. Але за сучасних умов вітчизняним підприємствам на шляху розвитку перешкоджають фінансові труднощі та недоліки в економічній політиці, що ускладнює зміцнення конкурентних позицій на світових продовольчих ринках.

У четвертому розділі «Формування інноваційного потенціалу садівництва України» обґрунтовано економічний базис формування інноваційного потенціалу садівництва, визначено організаційно-економічні засади державного регулювання та підтримки інноваційного розвитку галузі, здійснено структуру ресурсного забезпечення інноваційного потенціалу садівництва.

Формування інноваційного потенціалу галузі садівництва відбувається на основі взаємодії таких сфер як: науково-дослідної; маркетингу інновацій; досліджень ринку садівницької продукції; створення системи ресурсного забезпечення; виробництва; переробки; зберігання та реалізації. Систему формування інноваційного потенціалу садівництва наведено на рис. 5.

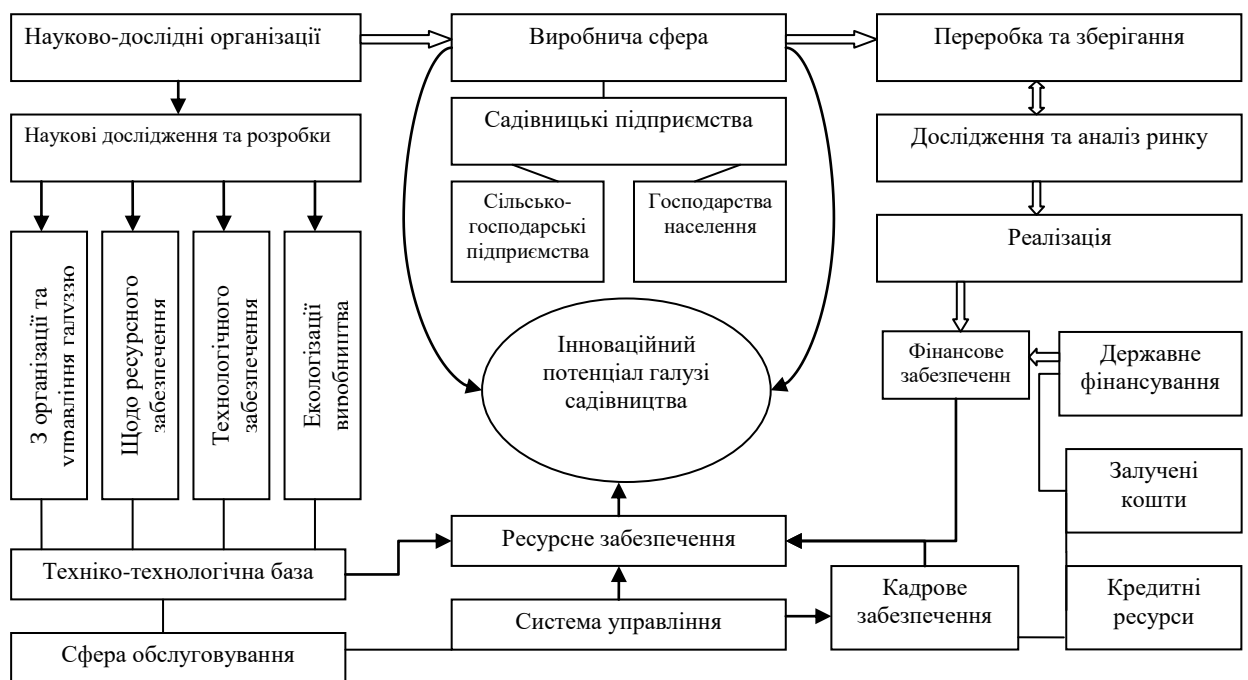

Рис. 5. Система формування інноваційного потенціалу садівництва (розробка автора)

Наукоємність садівництва вимагає дієвої інтеграції науки і виробництва на основі інноваційних підходів і моделей. У сучасних умовах особливого значення набуває інтеграція як горизонтальна так і вертикальна. При створенні таких формувань необхідна розробка чіткого механізму

економічних відносин, що забезпечують рівні умови для всіх учасників інтеграційного процесу.

Відтак, кооперація виробників плодоягідної продукції з переробними підприємствами забезпечить багаторівневність економічних відносин, тобто включатиме кооперативні структури підприємств, міжгосподарські, територіальні, регіональні та міжрегіональні структури.

Розглядаючи окремі елементи системи формування інноваційного потенціалу в галузі садівництва, насамперед слід виокремити блоки аналізу: існуючої стратегії; конкурентоспроможності продукції на ринку; впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища; системи ресурсного забезпечення. В результаті виявляється необхідність втілення в практику господарювання того чи іншого виду нововведення, оцінки його стану й визначення напрямку розвитку. Це дозволяє стверджувати, що основою формування інноваційного потенціалу є стратегія, яка визначається, передусім, конкурентними позиціями на ринку.

Для розвитку промислового садівництва необхідне поєднання організаційно-економічних чинників з технічними та технологічними. Тому головними напрямками поліпшення використання наявних ресурсів садівничих господарств і біокліматичного потенціалу регіонів є: впровадження інтенсивних ресурсозберігаючих технологій вирощування плодоягідних культур; розширення мережі підприємств спеціалізованих на виробництві плодів та ягід; удосконалення зонального розміщення садів; поліпшення структури породного і сортового складу насаджень; розширення переробки і зберігання продукції в місцях її вирощування; розвиток розсадницької бази для виробництва оздоровленого садивного матеріалу тощо.

Серед організаційно-економічних чинників підвищення ефективності промислового садівництва і виноградарства особливо слід відзначити: значне розширення місткості внутрішнього ринку продукції; збільшення її виробництва на експорт; захист вітчизняного товаровиробника від експансії плодів, ягід і вина з інших країн; паритетність цін на продукцію сільського господарства і промисловості, удосконалення підприємницьких структур у галузях. Все це зумовлює необхідність надто ретельного підходу до організації і ведення промислового садівництва та виноградарства в сучасних умовах господарювання.

Сучасні умови ведення господарства вимагають особливої уваги щодо механізму впровадження інновацій, які сприятимуть ефективному розвитку галузі. Здійснення інноваційної діяльності в ринкових умовах характеризується істотною особливістю, сутністю якої є спрямованість виробництва на забезпечення потреб споживача. Основною складовою системи досліджень в сфері маркетингу інновацій виступає диференціація нововведень, які направлені на досягнення поставлених цілей організації, забезпечення надійних ринкових позицій та досягнення конкурентних переваг.

До основних заходів ефективного розвитку садівництва на інноваційній основі віднесено: запровадження сучасних інноваційних проектів як у виробничу, так і переробну сферу; розробку нових інноваційних підходів, які забезпечили б ефективне освоєння перспективних інноваційних рішень; реорганізацію підприємств на основі конкурентоспроможної техніки та застосування новітніх технологій; активізацію внутрішніх джерел зростання, розширення виробництва і відповідно продажів на внутрішньому ринку вітчизняної продукції.

Проведені розрахунки підтверджують, що в Україні державне фінансування інноваційної діяльності у садівництві відбувається в недостатніх обсягах і забезпечує потребу в інвестиціях лише в розмірі 10-15% від загальної потреби. В роботі запропоновано розробки щодо вдосконалення системи управління інноваційним розвитком галузі як основи її ефективного функціонування через систематизацію напрямів державного регулювання та підтримки інноваційного розвитку промислового садівництва на основі конкретизації економічних механізмів та інструментів регулювання, що дало змогу визначити форми та напрями активізації інноваційних процесів. Механізм державного регулювання та підтримки інноваційного розвитку промислового садівництва відображено на рис. 6.

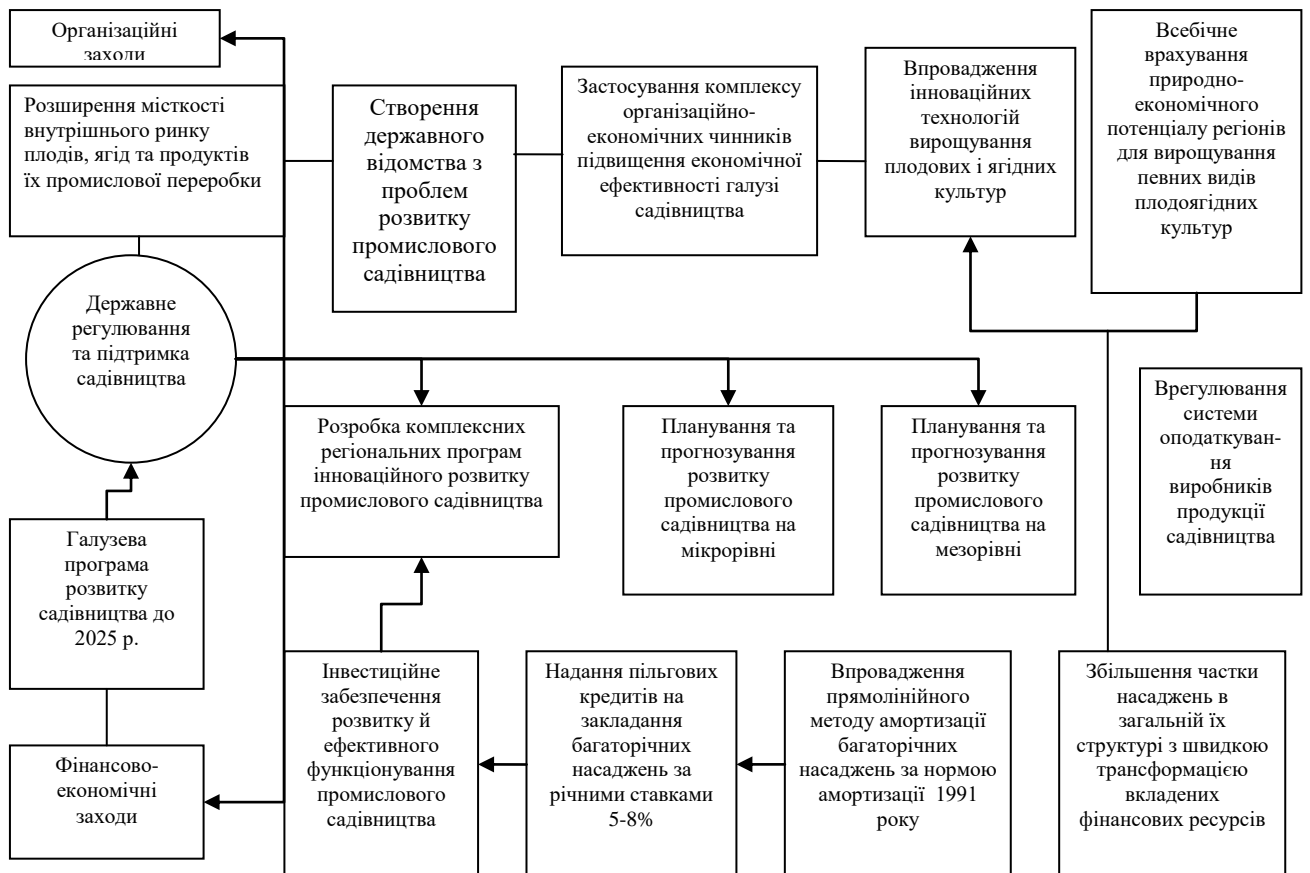

Рис. 6. Механізм державного регулювання та підтримки інноваційного розвитку промислового садівництва (розробка автора)

Оцінка критеріальних ознак інноваційного розвитку садівництва за факторами, які характеризують привабливість стратегічного макроклімату показує, що особливо суттєвим є вплив таких факторів середовища функціонування підприємств як: виробництво нових видів товарів, екологічні проблеми внаслідок забруднення навколишнього природного середовища, прискорений науково-технічний розвиток нині набуває прогресуючих тенденцій, що зумовлено передусім технологічними факторами виробництва. Щодо технологічних чинників, то нині відбувається активне впровадження у виробництво нових сортів та гібридів, створених на основі поєднання традиційної селекції з найсучаснішими досягненнями генної інженерії, біотехнології.

У п'ятому розділі «**Напрями активізації інноваційних процесів у садівництві України**» визначено фактори активізації інноваційного розвитку садівництва; обґрунтовано стратегію інноваційного розвитку галузі, форми інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку промислового садівництва, напрями екологізації виробництва плодів та ягід; розроблено модель дефазифікації інноваційного розвитку садівництва України.

Подолання негативних тенденцій та забезпечення розвитку садівництва потребує вирішення задач щодо:

1) узгодження нормативно-правового забезпечення галузі, через приведення його у відповідність до міжнародних норм та стандартів;

2) здійснення виваженої політики у сфері інвестиційної діяльності, передусім шляхом створення пільгових умов кредитування вітчизняних виробників садівницької продукції;

3) створення сприятливих умов для розвитку інфраструктури вітчизняного товарного ринку плодоягідної продукції через дієвий механізм його регулювання;

4) забезпечення використання на умовах ліцензування безвірусного садивного матеріалу районованих сортів плодових і ягідних культур вітчизняної та зарубіжної селекції та формування умов для розвитку вітчизняної селекції та розсадництва й поступового переходу на повне використання такого садивного матеріалу відповідно до потреб промислового садівництва;

5) дотримання науково обґрунтованих пропозицій щодо раціонального розміщення плодових та ягідних культур;

6) застосування інноваційних розробок щодо виробництва, переробки та зберігання садівницької продукції та структурна переорієнтація садівницьких підприємств на інноваційний тип розвитку.

В дисертації доведено, що найважливішими засадами подальшого розвитку промислового садівництва в Україні є: вирішення проблеми фінансового забезпечення виробництва продукції та активізації інноваційної діяльності в галузі; збільшення обсягу виробництва плодів і ягід як з метою забезпечення внутрішнього ринку, так і для збільшення експорту; підвищення конкурентоспроможності вітчизняних садівницьких

підприємств на основі поширення інноваційно-інтенсивних технологій виробництва продукції.

Обґрунтовано стимулюючу функцію інвестицій щодо розвитку новацій в сфері виконання науково-дослідних робіт, реалізації нововведень, впровадження досягнень НТП, оскільки економія виробничих витрат, зростання кількісних і якісних показників виробництва досягаються завдяки використанню новітніх технологій, що забезпечує переваги над конкурентами і зміцнює ринкові позиції товаровиробників садівницької продукції.

З метою забезпечення фінансової підтримки наукової та інноваційної діяльності в умовах глобалізаційних викликів необхідне створення системи інвестування для досягнення результатів виробництва плодоягідної продукції світового рівня, яка має реалізуватись шляхом:

- застосування конкурентних механізмів інвестування інноваційних проектів з проведенням їх попередньої оцінки;
- обґрунтування раціонального використання потенціалу наявних плодкових і ягідних насаджень;
- диверсифікації джерел і механізмів функціонування залежно від етапів реалізації інноваційного процесу;
- встановлення чіткого економічного механізму функціонування ринку науково-технічної продукції;
- економічна підтримка наукових досліджень з боку держави та пропаганда вітчизняних наукових досягнень галузі.

З метою мінімізації ризику і підвищення ефективності інновацій, необхідне формування економічного механізму вбудовування науки в структуру виробництва. Для вибору найбільш ефективних форм і методів інноваційної активності потрібні, перш за все: науково обґрунтований підхід до створення системи управління, вибір стратегії, підготовка інноваційних проектів, управління проектами та ризиками, персоналом, створення й освоєння якісно нової техніки, оцінка ефективності інновацій. Центральне місце при цьому належить вибору мети та інноваційної стратегії. Саме від цього залежить визначення найбільш доцільних напрямків економічної і науково-технічної політики, заснованої на довгостроковому прогнозуванні розвитку галузі, врахуванні сукупності зовнішніх і внутрішніх факторів, ресурсних обмежень на мікро-, мезо- і макрорівнях.

Стратегія інноваційного розвитку садівництва України базується на: покращенні якісних і кількісних показників виробництва плодоягідної продукції; освоєнні перспективних ринків збуту; ефективному використанні фінансових та матеріально-технічних ресурсів; впровадженні інноваційних технологій виробництва; дотриманні екологічної безпеки виробництва, поглибленні територіальної спеціалізації та концентрації землекористування, підвищенні конкурентоспроможності продукції за рахунок інноваційних факторів виробництва.

З метою активізації відтворювальних процесів на основі інноваційної моделі розвитку галузі в системі національного господарського комплексу

необхідно: забезпечити прогнозованість, гарантованість і широкий доступ державної підтримки товаровиробників на основі бюджетних програм; досягти збалансованого розвитку усіх галузей; здійснювати пропорційний розподіл доходів від реалізації продукції кінцевого споживання у системі: виробництво продукції – закупівля – переробка – реалізація; розвивати міжнародні та науково-виробничі зв'язки; сприяти розвитку ефективної взаємодії науки і техніки, інноваційної діяльності та впровадженню їх результатів; надавати допомогу і створювати умови товаровиробникам, що вкладають інвестиції у виробництво екологічнобезпечної продукції, дотримуючись світових екологічних стандартів у процесі виробництва.

До блоку критеріальних обмежень при здійсненні інвестиційної діяльності в садівництві віднесено фактор досягнення екологічного ефекту, який попередньо може передбачатися інвестором. Оскільки, витрати на його досягнення можуть суттєво впливати на досягнення результатів виробничо-господарської діяльності. У випадку не врахування наслідків зовнішнього прояву такого ефекту унеможливується досягнення очікуваного результату. За умови досягнення екологічного ефекту від здійснення природоохоронних заходів розширюється діапазон варіативності подальших дій в напрямку підвищення ефективності господарської діяльності. Така практика може бути корисною у застосуванні іншими товаровиробниками садівницької продукції при здійсненні інвестиційної діяльності.

Рис. 7. Факторний взаємозв'язок інноваційного розвитку та конкурентоспроможності продукції садівництва (розробка автора)

Для визначення залежності рівня конкурентоспроможності продукції садівництва від факторів інноваційного розвитку, розроблено та представлено модель дефазифікації, що дозволяє оцінити вплив

інноваційного розвитку на конкурентоспроможність продукції. Для цього вирішено такі завдання: виділено основні фактори, що характеризують досліджувану систему; здійснена формалізація взаємозв'язків між ними в узагальненому вигляді; визначено і формалізовано лінгвістичні оцінки факторів; побудовано нечітку базу знань про взаємозв'язки між факторами та виведено нечіткі логічні рівняння на основі лінгвістичних оцінок і нечіткої бази знань й оптимізовано параметри моделі.

Факторний взаємозв'язок інноваційного розвитку та конкурентоспроможності продукції садівництва представлено на рис.7.

В табл. 2 наведено універсальні множини та оціночні терми факторів впливу та показників. Для апроксимації результатів обробки експертних оцінок використано гаусові функції:

$$\mu(x) = \frac{1}{1 + \left(\frac{x-h}{c}\right)^2}, \quad (1),$$

де x – елемент універсальної множини; h та c – параметри функції належності: координата максимуму та коефіцієнт концентрації. Вибір такого типу функції належності обумовлений тим, що вона є достатньо гнучка та задається чітко визначеними параметрами.

Таблиця 2

Укрупнені фактори стану, як лінгвістичні змінні

Укрупнений фактор стану	Універсум	Терми для оцінки
Y – рівень конкурентоспроможності продукції садівництва	[0, 100] (бали за 100 бальною шкалою)	Низький (Н); Середній (С); Вище середнього (ВС); Високий (В)
Z – рівень інноваційного розвитку продукції садівництва	[0, 100] (бали за 100 бальною шкалою)	Низький (Н); Середній (С); Вище середнього (ВС); Високий (В)

Джерело: власні дослідження.

З графіку залежності рівня конкурентоспроможності продукції від інноваційного розвитку промислового садівництва (рис.8) видно, що залежність достатньо адекватно описується квадратичною залежністю (формула 2):

$$Y_m = -0.02 \cdot Z_m^2 + 5.39 \cdot Z_m - 213 \quad (2)$$

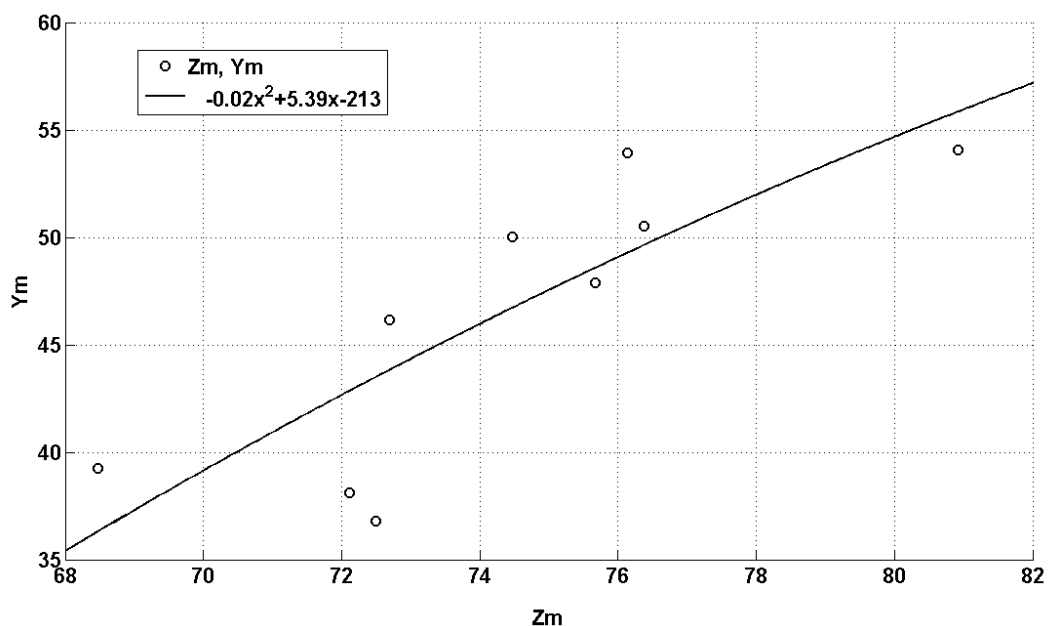

Рис. 8. Графік залежності конкурентоспроможності продукції садівництва від інноваційного розвитку промисловості (розробка автора)

Моделювання виробництва конкурентоспроможної продукції садівництва за умови інноваційного розвитку галузі на базі використання нечітких множин і нечіткої логіки обумовлений тим, що він дає можливість формалізувати міжфакторні зв'язки практично будь-якої складності, при цьому фактори можуть мати як кількісний, так і якісний тип. Крім того, для опису зв'язків між факторами у ньому використовується природна мова, якою оперують експерти, а також нечіткі моделі мають високу здатність адаптації до реальних даних.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено нове наукове вирішення важливої організаційно-економічної проблеми щодо інноваційного розвитку садівництва України. Отримані наукові положення та практичні результати дозволили обґрунтувати пропозиції теоретико-методологічного і науково-прикладного змісту та сформулювати висновки, що відображають виконання завдань дослідження відповідно до поставленої мети.

1. На основі теоретичних узагальнень розвинуто дефініційну основу зазначеного напрямку дослідження, зокрема, запропоновано авторське трактування інноваційного розвитку садівництва, що розуміється, як: система заходів організаційно-економічного характеру, що здійснюються з метою підвищення ефективності функціонування галузі й спрямована на здійснення інноваційних процесів і прискорення науково-технічного розвитку через розробку, впровадження та використання наукових розробок у виробництві плодоягідної продукції та розсадництві, просуванні її на

ринок, реалізацію та матеріально-технічне забезпечення розширеного циклу прогресивного відтворення.

2. Найбільш суттєвими особливостями садівництва як сфери реалізації інноваційного процесу є: соціально-економічне та продовольче значення продукції, висока капіталомісткість галузі, зумовлена необхідністю як створення багаторічних насаджень, так і формуванням виробничої інфраструктури, значна тривалість лагу створення насаджень – відповідно зростання фазового інтервалу в реалізації інновацій. Визначено, що диференційований вплив множини факторів на окремі складові інноваційного розвитку садівництва зумовлений циклічним характером перебігу інноваційних процесів, що виявлено шляхом ідентифікації закономірностей розвитку на основі експериментальних даних обробки соціологічної, економічної та біологічної інформації за наявним методологічним інструментарієм.

3. Теоретико-методологічне ранжування факторів економічного розвитку в галузевому розрізі дало можливість узагальнити та виділити основні критерії інноваційного розвитку садівництва: за рівнем значимості (ресурси (потенційні фактори), джерела, рушійні сили, засоби поживлення джерел та активізації рушійних сил, фактори); за характером впливу (фактори екстенсивного та інтенсивного впливу; підсилюючого, послаблюючого, дестабілізуючого характеру); за цільовим спрямуванням: (екзогенні (зовнішні) та ендогенні (внутрішні)); за структурою (фактори розвитку структурних елементів системи, розвитку економічних відносин в межах системи та вдосконалення господарського механізму); за ступенем впливу (безпосередній та опосередкований).

4. В дисертаційній роботі узагальнено та систематизовано методологічні засади щодо напрямів економічних досліджень, виділено методико-методологічний й організаційно-економічний напрями, виявлено взаємозв'язки між ними та обґрунтовано подальші напрями наукових економічних досліджень у садівництві України, визначальним з яких є інноваційний. Розробка методологічних засад інноваційного розвитку садівництва на основі опрацювання комплексу наукових досліджень з економіки та організації промислового садівництва надала можливість узагальнити та систематизувати наукові досягнення в галузі, визначити формотворчі елементи її розвитку, розробити концепцію наукового забезпечення інноваційного розвитку та застосувати формалізацію логічного узагальнення в економіці садівництва й обґрунтувати подальші напрями наукових досліджень інноваційного розвитку.

5. Розроблена в дисертації концепція наукового забезпечення інноваційного розвитку промислового садівництва являє собою систему розвитку галузі та визначення тенденцій відтворювальних процесів за активізації науково-дослідницької діяльності, удосконалення патентно-ліцензійної сфери; розробки та вдосконалення технологій виробництва на основі формування раціональної структури ресурсного забезпечення. При цьому наукове забезпечення спрямовується на дослідження циклів

інноваційного провайдингу, трансферу інновацій, створення електронної бази породно-сортового складу насаджень, екологізації виробництва розробку нових та удосконалення існуючих систем інтегрованого захисту плодкових культур від шкідливих організмів, проведення селекції; дослідження з формування і функціонування ринку плодоягідної продукції України.

6. Критеріальним обмеженням дослідження системи ресурсного забезпечення інноваційного розвитку садівництва виступає відсутність у статистичних матеріалах Державної служби статистики України та звітах сільськогосподарських підприємств даних про обсяги інвестицій у створення багаторічних насаджень за джерелами їх формування. У звітності сільськогосподарських підприємств не враховано розмежування плодкових та ягідних культур за окремими породно-сортовими групами, тому нами пропонується здійснити диференціацію та введення їх до статистичної звітності, зокрема що стосується виробництва і реалізації продукції, формування виробничих витрат не лише за плодovими і ягідними культурами. Це дозволить виявляти структурні зміни за окремими з них та визначати чинники, що впливають на такі зміни.

7. Для активізації відтворювальних процесів на основі інноваційної моделі розвитку галузі в системі національного господарського комплексу в роботі запропоновано: забезпечити прогнозованість, гарантованість і широкий доступ державної підтримки товаровиробників на основі бюджетних програм; досягти збалансованого розвитку усіх галузей; здійснювати пропорційний розподіл доходів від реалізації продукції кінцевого споживання у системі: виробництво продукції – закупівля – переробка – реалізація; розвивати міжнародні та науково-виробничі зв'язки; сприяти розвитку ефективної взаємодії науки і техніки, інноваційної діяльності та впровадженню їх результатів; надавати допомогу і створювати умови товаровиробникам, що вкладають інвестиції у виробництво екологічнобезпечної продукції, дотримуючись світових екологічних стандартів у процесі виробництва.

8. З метою прийняття зважених управлінських рішень щодо інноваційного забезпечення садівництва обґрунтовано доцільність застосування кластерного підходу до організації промислового садівництва України, як напряму його інноваційного розвитку, через створення кластерної організації підприємств садівницького підкомплексу через розробку моделі регіональної організації взаємозв'язків кластерного типу на основі взаємодії сектора підготовки та перепідготовки кадрів, виробничого, регуляторного інноваційно-впроваджувального та сектора ресурсного забезпечення, що створює переваги кластерної концентрації на зв'язках між підприємствами та організаціями, які сприяють розвитку виробництва і конкуренції; спрощенню доступу до новітніх технологій; розподіленню ризиків в різних сферах спільної діяльності; спільному виходу на зовнішні ринки; організації спільних наукових досліджень.

9. В результаті дослідження визначено завдання щодо потреби у забезпеченні конкурентоспроможності садівницької продукції. Вирішення поставленого завдання можливо шляхом реалізації низки заходів по стимулюванню інноваційного розвитку галузі й передусім реалізації функції державної підтримки на стадії непродуктивного функціонування, в період до початку плодоношення насаджень через зменшення податкового навантаження у розмірі 30-40% від загальної суми обов'язкових платежів та компенсацію витрат на закладання насаджень за реалізації інноваційних програм. Здобуття конкурентних переваг, за умов ринкових відносин, значною мірою досягається за рахунок реалізації окремих стадій життєвого циклу інновацій та базується на розвитку і використанні інноваційного потенціалу суб'єктів господарювання, що забезпечує їх вихід на якісно вищий рівень.

10. На основі проведеного в дисертації аналізу формування інноваційного потенціалу садівництва визначено, що за період 2007-2011 рр. із 336 спеціалізованих садівницьких підприємств кількість інноваційно активних суб'єктів складає 39 (12,2%). Значно скоротилися також витрати садівницьких підприємств на проведення наукових досліджень та розробок. У 2011 році вони склали всього 3,2 млн. грн. (або 0,9% від загальної величини витрат) і становили лише 37% від рівня 2007 року. Ця тенденція також є вкрай загрозливою, оскільки саме нові наукові знання в подальшому можуть бути покладені в основу розробки нової конкурентоспроможної садівницької продукції. Слід також зазначити, що в 2011 році витрати на маркетинг, рекламу, управління тощо склали 1,7 млн. грн. (або 0,6% від загальних витрат), що складає лише 35% від рівня 2007 року, що є також незадовільним, оскільки цей напрям інноваційної діяльності є особливо важливим для підвищення ефективності виробничої діяльності садівницьких підприємств.

11. Виявлено на основі аналізу зміни загальних стандартів споживання за досліджуваний період, що у структурі споживання стрімко зростає частка плодів та ягід. Так, в Україні за період 2000-2011 рр. обсяг споживання плодів, ягід та винограду на одну особу в рік збільшився в 1,6 рази. Зростання рівня споживання відбувається як за рахунок збільшення обсягів виробництва продукції, так і підвищення частки її імпорту. Як результат, обґрунтовано збільшення прогнозованих обсягів виробництва плодоягідної продукції на 2,4 млн.т до 2020 р. та доведення обсягів споживання продукції за рахунок вітчизняного виробництва до 85 %.

12. Доведено, що досягнення оптимального співвідношення між різними видами виробничих ресурсів в процесі технологічної переорієнтації галузі садівництва стає можливим за умови структурної побудови їх збалансованого використання залежно від визначених функцій. Таким чином, функціонально-структурна побудова системи інформаційного забезпечення виробничої діяльності галузі на засадах програмно-цільового підходу визначає коло питань, реалізація яких сприятиме оптимізації надходження нової інформації безпосередньо до товаровиробників

плодоягідної продукції. Це передбачає проведення інвентаризації наявних багаторічних насаджень та створення електронної бази породно-сортового складу плодкових і ягідних культур як вітчизняної, так і зарубіжної селекції з урахуванням їх генетичних та природно-економічних характеристик.

13. В дисертації визначено, що стратегічними пріоритетами інноваційного розвитку садівництва України є: підвищення якісних параметрів виробництва; доведення кількісних показників до рівня забезпечення внутрішніх потреб та частки експорту в межах 25% загального обсягу виробництва плодів та ягід; розширення ринків збуту плодоягідної продукції; раціональне використання інвестиційних та матеріально-технічних ресурсів; впровадження інноваційно-інтенсивних технологій вирощування багаторічних насаджень; дотримання екологічних вимог в процесі виробництва; поглиблення територіальної спеціалізації; застосування моделі регіональної організації взаємозв'язків кластерного типу; структурна перебудова організаційно-економічного механізму відтворення в галузі на інноваційній основі.

14. При формуванні механізму організаційно-економічного забезпечення виробництва екологічно чистої продукції садівництва базовим елементом, в умовах переходу на інноваційну модель економічного розвитку, виступає розробка системи обґрунтування інноваційних рішень щодо еколого-економічного спрямування сучасного виробництва. Такий підхід доцільно застосовувати не лише на рівні окремих суб'єктів господарювання, а й в межах регіонально-господарських систем, зокрема при проведенні фінансування та реалізації цільових та загальнодержавних програм екологізації. Встановлено, що у садівництві екологічний ефект як сукупність зовнішнього впливу може попередньо передбачатися інвестором і включається в блок критеріальних обмежень інвестиційної діяльності. Тому реалізація механізму забезпечення екологічно чистого виробництва продукції садівництва при здійсненні інноваційної діяльності в галузі має відбуватись шляхом попереднього обґрунтування системи критеріальних обмежень інноваційного розвитку, оцінки сучасного стану екологічної ситуації, розробки та обґрунтування стратегічних завдань щодо подальшого розвитку галузі й стимулювання виробництва високоякісної екологічно безпечної продукції садівництва.

15. В дисертації розроблено модель дефазифікації інноваційного розвитку садівництва шляхом: виділення основних факторів, які характеризують об'єкт дослідження як систему; формалізації взаємозв'язків між її елементами; визначення і формалізації оцінок факторів; побудови бази знань про взаємозв'язки між факторами, оптимізації параметрів моделі тощо. Це дозволило визначати вплив окремих факторів на конкурентоспроможність продукції садівництва залежно від рівня інноваційного розвитку галузі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Чорнодон (Мельник) В.І. Організаційно-економічні засади інноваційного розвитку промислового садівництва України : [монографія] / В. І. Чорнодон (Мельник) – Тернопіль : Крок, 2011. – 408 с.
2. Єрмаков О.Ю. Ефективність інвестицій у садівництво : [монографія] / О.Ю. Єрмаков, М.І. Кісіль, В. І. Чорнодон (Мельник) – Тернопіль : Крок, 2011. – 234 с. (*Особистий внесок автора: розроблено теоретико-методологічні та практичні засади економічної ефективності інвестицій у садівництво – 5,9 ум. друк. арк.*)

Статті у наукових фахових виданнях:

3. Чорнодон (Мельник) В. І. Сутність економічної оцінки плодючих насаджень в ринкових умовах господарювання / В. І. Чорнодон // Вісник Сумського національного аграрного університету. – (Серія: Економіка та менеджмент). – 2008. – Вип. 12/1 (33). – С. 68–72.
4. Чорнодон В. І. Економічна ефективність промислового садівництва в ринкових умовах господарювання / В. І. Чорнодон // Агросвіт. – 2008. – № 21. – С. 40–43.
5. Чорнодон (Мельник) В. И. О развитии и активизации процессов инвестирования садоводческой отрасли / В. И. Чорнодон (Мельник) // Инвестиції: практика та досвід. – 2008. – № 23. – С. 9–10.
6. Чорнодон (Мельник) В. І. Наукова методологія в економіці садівництва / В. І. Чорнодон (Мельник) // Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії : зб. наук. праць. – Чернівці, БДФА, 2008. – Вип. 4(13): Економічні науки. – С. 258–264.
7. Чорнодон (Мельник) В. І. Роль економічних факторів у розвитку садівництва / В. І. Чорнодон (Мельник) // Економіка та держава. – 2009. – № 1. – С. 56–58.
8. Чорнодон (Мельник) В. І. Відтворення плодючих насаджень як передумова ефективного функціонування галузі садівництва / В. І. Чорнодон (Мельник) // Економіка АПК. – 2009. – №1. – С. 64–68.
9. Чорнодон (Мельник) В. І. Розвиток промислового садівництва: функціональні засади / В. І. Чорнодон (Мельник) // Економіка: проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2009. – Вип. 247, Т. V. – С. 1103–1106.
10. Чорнодон (Мельник) В. І. Інноваційний розвиток садівництва: тенденції та перспективи / В. І. Чорнодон (Мельник) // Науковий вісник Одеського державного економічного університету. – 2009. – № 4 (82). – С. 28–35.
11. Chornodon V. I. The role of administrative methods of supervision in the market condition of management / V. I. Chornodon // Nauka i studia. – Przemysl, 2009. – № 3 (16). – P. 50–56.

12. Чернодон (Мельник) В. И. Формирование системы инвестиционного обеспечения садоводческих предприятий / В. И. Чернодон (Мельник) // Бизнес-информ. – 2009. – № 2 (3). – С. 37–39.

13. Чернодон (Мельник) В. І. Економічні передумови галузевого розвитку / В. І. Чернодон (Мельник) // Науковий вісник Одеського державного економічного університету. – 2009. – № 11 (89). – С. 22–29.

14. Чернодон (Мельник) В. І. Державне регулювання забезпечення ефективного функціонування садівництва / В. І. Чернодон (Мельник) // Збірник наукових праць молодих вчених Тернопільського національного економічного університету – Наука молода. – 2009. – Вип. 11. – С. 48–51.

15. Чернодон (Мельник) В. І. Конкуренція як фактор ефективного розвитку підприємств агропромислового комплексу України / В. І. Чернодон (Мельник) // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2009. – Вип. 5. – С. 376–381.

16. Погрішук Б. В. Наукові основи методології дослідження економічних явищ і процесів / Б. В. Погрішук, В. І. Чернодон (Мельник) // Науковий вісник Одеського державного економічного університету. – 2010. – № 3 (104). – С. 40–49. *(Особистий внесок автора: обґрунтовано застосування загальних та загальнонаукових методів в економічних дослідженнях – 0,35 ум. друк. арк.)*.

17. Чернодон (Мельник) В. І. Парадигма ефективного розвитку садівництва Вінниччини / В. І. Чернодон (Мельник) // Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу Тернопільського національного економічного університету. – Тернопіль : Економічна думка, 2010. – Вип. 5. – С. 211–216.

18. Чернодон (Мельник) В. І. Вплив глобалізаційних процесів на конкурентоспроможність вітчизняної продукції / В. І. Чернодон (Мельник), Л. Т. Гурко // Агросвіт. – 2010. – № 17. – С. 38–41. *(Особистий внесок автора: визначено фактори підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції – 0,35 ум. друк. арк.)*.

19. Чернодон (Мельник) В. І. Формування стратегії інноваційного розвитку садівництва України / В. І. Чернодон (Мельник) // Економіка: проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2010. – Вип. 262, Т. IV. – С. 897–902.

20. Чернодон (Мельник) В. І. Кластеризація як чинник інноваційного розвитку промислового садівництва / В. І. Чернодон (Мельник) // Науковий вісник національного університету біоресурсів і природокористування України. – (Серія: Економіка, аграрний менеджмент та бізнес). – 2010. – Вип. 154 (Частина 2). – С. 318–324.

21. Чернодон (Мельник) В. І. Інноваційний характер відтворювальних процесів у садівництві України / В. І. Чернодон (Мельник) // Агроінком. – 2010. – № 7–9. – С. 92–94.

22. Чернодон (Мельник) В. І. Інтеграційні процеси у плодово-продуктовому підкомплексі України: тенденції та перспективи / В. І. Чернодон (Мельник) // Наук.-теор. зб. – Вісник Житомирського

національного агроекологічного університету – 2010. – Вип. №1(26), т.2 (економічні науки). – С. 140–147.

23. Погрішук Б.В. Систематизація формотворчих елементів процесу розвитку в контексті інноваційних змін / Б. В. Погрішук, В. І. Чорнодон (Мельник) // Збірник наукових праць молодих вчених Тернопільського національного економічного університету – Наука молода. – 2010. – Вип. 14. – С. 184–189. *(Особистий внесок автора: систематизовано формотворчі елементи розвитку з урахуванням інноваційних змін і закономірностей функціонування економіки в сучасних умовах – 0,4 ум. друк. арк.).*

24. Чорнодон (Мельник) В. І. Міжнародне співробітництво у сфері реалізації інновацій / В. І. Чорнодон (Мельник) // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2010. – Вип. 5–1. – С. 458–465.

25. Чорнодон (Мельник) В. І. Фінансово-економічні чинники розвитку переробних підприємств плодопродуктового підкомплексу Вінницької області / В. І. Чорнодон (Мельник), І. В. Мельник // Науковий вісник Одеського державного економічного університету. – 2011. – № 5 (130). – С. 120–129. *(Особистий внесок автора: обґрунтовано систему фінансового забезпечення плодопереробних підприємств за умов інноваційного розвитку – 0,4 ум. друк. арк.).*

26. Chornodon V. I. Conceptualization economic development paradigm of the modern economic system / V. I. Chornodon // Економічний вісник Донбасу. – 2010. – № 4(22). – С. 43–48.

27. Мельник І. В. Оптимізація прибутку переробних підприємств як складова фінансової стратегії / І. В. Мельник, В. І. Чорнодон (Мельник) // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 5. – С. 48–50. *(Особистий внесок автора: визначено напрями оптимізації структури капіталу на базі прогнозування фінансових результатів діяльності переробних підприємств – 0,35 ум. друк. арк.).*

28. Чорнодон (Мельник) В. І. Інноваційні аспекти екологізації агропромислового виробництва / В. І. Чорнодон (Мельник) // Науковий вісник Одеського державного економічного університету. – 2011. – № 18 (143). – С. 107–115.

29. Погрішук Б.В. Наукове забезпечення формування інноваційного потенціалу вітчизняних підприємств / Б. В. Погрішук, В. І. Чорнодон (Мельник) // Бізнес-інформ. – 2011. – № 3. – С. 64–67. *(Особистий внесок автора: обґрунтовано систему формування інноваційного потенціалу вітчизняних підприємств – 0,35 ум. друк. арк.).*

30. Чорнодон (Мельник) В. І. Інституціональні засади інноваційного розвитку садівництва України / В. І. Чорнодон (Мельник) // Науковий вісник аграрної науки Причорномор'я. – (Серія: Економіка, аграрний менеджмент та бізнес). – 2011. – Вип. 154 (Частина 2). – С. 318–324.

31. Чорнодон (Мельник) В. І. Міжрегіональні аспекти інноваційного розвитку в контексті глобалізаційних трансформацій / В. І. Чорнодон (Мельник) // Стратегія розвитку України: економіка, соціологія, право. – 2011. – № 2. – С. 233–236.

32. Чорнодон (Мельник) В. І. Реалізація стратегії інноваційного розвитку садівництва / В. І. Чорнодон (Мельник) // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – 2011. – Вип. 2. (Т.1). Економічні науки. – С. 312–317.

33. Погріщук Б. В. Соціально-економічні передумови інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва / Б. В. Погріщук, В. І. Чорнодон (Мельник) // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету – Серія: Економічні науки. – 2011. – Вип. 27 (Ч.2). – С. 63–68. *(Особистий внесок автора: обґрунтовано пріоритети інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва з урахуванням сучасних тенденцій щодо формування його ресурсного потенціалу – 0,3 ум. друк. арк.)*.

34. Чорнодон (Мельник) В. І. Інтенсифікація сільськогосподарського виробництва в контексті інноваційних змін у функціонуванні АПК / В. І. Чорнодон (Мельник), Б.В. Погріщук // Полтавська аграрна академія. – 2011. – № 4. – С. 92–96. *(Особистий внесок автора: обґрунтовано потребу в удосконаленні форм виробничої інтенсифікації – 0,3 ум. друк. арк.)*.

35. Погріщук Б. В. Світоглобалізаційні процеси та їх вплив на розвиток інноваційної діяльності в АПК / Б. В. Погріщук, В. І. Чорнодон (Мельник) // Економічний вісник Донбасу. – 2011. – № 3(25). – С. 28–31. *(Особистий внесок автора: визначено організаційно-економічні особливості розвитку інноваційної діяльності під впливом світоглобалізаційних процесів – 0,25 ум. друк. арк.)*.

36. Чорнодон В. І. Інноваційний розвиток АПК в системі реформування національного господарського комплексу України / В. І. Чорнодон (Мельник) // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2011. – Вип. 5-2. – С. 472–478.

37. Погріщук Б. В. Інвестиційно-інноваційний розвиток економіки: регіональний вимір / Б. В. Погріщук, В. І. Чорнодон (Мельник) // Науковий вісник Одеського державного економічного університету. – 2012. – № 7 (159). – С. 22–30. *(Особистий внесок автора: розроблено положення щодо механізму інвестиційно-інноваційного розвитку на регіональному рівні – 0,25 ум. друк. арк.)*.

38. Чорнодон (Мельник) В. І. Кластерна організація розвитку агропромислового виробництва / В. І. Чорнодон В. І. // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки. – 2012. – Вип. 1(4). – Т.2. – С. 337–342.

Матеріали наукових конференцій:

39. Чорнодон (Мельник) В. І. Вплив організаційно-економічних чинників на підвищення ефективності промислового садівництва / В. І. Чорнодон (Мельник) // Теорія та практика ринкових перетворень: економічний та соціальний контекст : матеріали Всеукр. наук.- практ. конф. (20–22 берез. 2008 р.) : тези доп. – Вінниця, 2008. – С. 113–117.

40. Чорнодон (Мельник) В. І. До стратегії регіонального розвитку садівництва / В. І. Чорнодон (Мельник) // Інвестиційні пріоритети епохи глобалізації: вплив на національну економіку та окремих бізнес: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (5–6 берез. 2009 р.) : тези доп. – Дніпропетровськ, 2009. – С. 79–82.

41. Чорнодон (Мельник) В. І. Вплив економічної кризи на інвестиційні процеси у галузі садівництва України / В. І. Чорнодон (Мельник) // Формування єдиного наукового простору Європи та завдання економічної науки: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (28–29 трав. 2009 р.) : тези доп. – Тернопіль, 2009. – С. 126–128.

42. Чорнодон (Мельник) В. І. Забезпечення інноваційної діяльності садівницьких підприємств / В. І. Чорнодон (Мельник) // Aktualne problemy nowoczesnych nauk – 2009: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (7–15 черв. 2009 р.) : тези доп. – Przemisl, 2009. – С. 45–47.

43. Чорнодон (Мельник) В. І. Сучасні напрями інтенсифікації садівництва / В. І. Чорнодон (Мельник) // Оптимізація наукових досліджень – 2009: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (17 черв. 2009 р.) : тези доп. – Миколаїв, 2009. – С.195–196.

44. Чорнодон (Мельник) В. І. Інформаційне забезпечення інноваційної діяльності підприємств / В. І. Чорнодон (Мельник) // Індустрія гостинності у країнах Європи: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (4–6 груд. 2009 р.) : тези доп. – Сімферополь – Ялта, 2009. – С. 136–137.

45. Чорнодон (Мельник) В. І. Інноваційна діяльність промислових підприємств України / В. І. Чорнодон (Мельник) // Місце та роль України в глобалізованому світі: економічні, політичні, культурні аспекти : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (11–12 груд. 2009 р.) : тези доп. – Вінниця, 2009. – С. 211–214.

46. Чорнодон (Мельник) В. І. Концептуальні засади розвитку інвестиційних процесів та їх вплив на сучасну систему ведення господарства / В. І. Чорнодон (Мельник) // Сучасна економічна теорія та пошук ефективних механізмів господарювання : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (11–12 берез. 2010 р.) : тези доп. – Сімферополь, 2010. – С. 105–109.

47. Чорнодон (Мельник) В. І. Фактори конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції за умов глобалізації економіки / В. І. Чорнодон (Мельник) // Економічні, правові, інформаційні та гуманітарні проблеми розвитку України в умовах економічної нестабільності: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (14 квіт. 2010 р.) : тези доп. – Вінниця, 2010. – С. 53–54.

48. Чорнодон (Мельник) В. І. Кластерна модель інноваційного розвитку економіки / В. І. Чорнодон (Мельник) // Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи : матеріали Міжнар. Форуму молодих вчених (12 трав. 2010 р.) : тези доп. – Харків, 2010. – С. 61–63.

49. Ермаков А. Е. Инновационные приоритеты развития агропромышленного комплекса / А. Е. Ермаков, Б. В. Погрищук, В. И.

Чорнодон (Мельник) // Научно-инновационная деятельность в агропромышленном комплексе : сб. научн. статей 4-й междунар. науч.-практ. конф. (20-21 мая 2010 г.) : тезисы докл. – Минск, 2010. – В 2 ч. Ч. 1. – С. 61–63. (*Особистий внесок автора: визначено стратегічні пріоритети в інноваційній діяльності АПК України – 0,15 ум. друк. арк.*).

50. Чорнодон (Мельник) В. І. Формування галузевої інноваційної системи / В. І. Чорнодон (Мельник) // Новини на научний прогрес – 2010: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (17–25 серп. 2010 р.) : тези доп. – София, 2010. – С. 94–95.

51. Чорнодон (Мельник) В. І. Забезпечення сталого розвитку економіки на інноваційній основі / В. І. Чорнодон (Мельник) // Економіка і управління в умовах глобалізації: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (1-7 груд. 2010 р.) : тези доп. – Донецьк, 2010. – С. 133–135.

52. Чорнодон (Мельник) В. І. Теоретико-методологічні аспекти реалізації стратегії інноваційного розвитку / В. І. Чорнодон (Мельник) // Теорія та практика трансформаційних перетворень в економіці, політиці та культурі за умов розвитку глобалізаційних процесів : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (14 квіт. 2011 р.) : тези доп. – Вінниця, 2011. – С. 137–139.

53. Чорнодон (Мельник) В. І. Конкурентоспроможність продукції як чинник підвищення ефективності функціонування суб'єктів господарювання / В. І. Чорнодон (Мельник) // Сучасна економічна теорія та пошук ефективних механізмів господарювання : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (16–17 берез. 2012 р.) : тези доп. – Сімферополь, 2012. – С. 192–194.

54. Чорнодон (Мельник) В. І. Ресурсне забезпечення АПК України, його проблеми та шляхи вирішення / В. І. Чорнодон (Мельник), В.О. Макушинська // «Dny vedy – 2012» : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (27 берез. – 5 квіт. 2012 р.) : тези доп. – Praha. – 2012. – С. 72–75.

55. Чорнодон (Мельник) В. І. Особливості інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки / В. І. Чорнодон (Мельник) // Інтеграційний вибір України: історія, сучасність, перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (10 квіт. 2012 р.) : тези доп. – Вінниця, 2012. – С. 132–135.

56. Чорнодон (Мельник) В. І. Особливості формування фінансової стратегії в умовах трансформації в економічному механізмі підприємств / В. І. Чорнодон (Мельник), І. В. Мельник // Інтеграційний вибір України: історія, сучасність, перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (10 квіт. 2012 р.) : тези доп. – Вінниця, 2012. – С. 167–171.

Публікації в інших виданнях:

57. Єрмаков О. Ю. Основи методології наукових економічних досліджень : [навч. посіб.] / О. Ю. Єрмаков, Г. Б. Погріщук, В. І. Чорнодон (Мельник) – Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. – 290 с. (*Особистий внесок автора: охарактеризовано спектр методів наукового дослідження та методологічну основу наукового пізнання – 3,0 ум. друк. арк.*).

58. Чернодон (Мельник) В. І. Внутрішній економічний механізм підприємства : [навч. посіб.] / В. І. Чернодон (Мельник) – Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. – 280 с.

59. Чернодон (Мельник) В. І. Економіка підприємства: в схемах і таблицях : [навч. посіб.] / В. І. Чернодон (Мельник), Н. О. Турчин. – Вінниця «Ландо», 2010. – 120 с. (*Особистий внесок автора: розроблено питання оцінювання системи ресурсного забезпечення та ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності – 3,5 ум. друк. арк.*).

60. Чернодон (Мельник) В. І. Економіка підприємства : [навч.-метод. посіб.] / В. І. Чернодон (Мельник) – Тернопіль : Підручники і посібники, 2011. – 180 с.

АНОТАЦІЯ

Мельник В. І. Інноваційний розвиток садівництва України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, 2012.

Дисертаційну роботу присвячено обґрунтуванню теоретичних, методологічних, методичних та практичних засад інноваційного розвитку садівництва України.

В роботі узагальнено теоретичні засади розвитку та реалізації інноваційних процесів в сучасних умовах господарювання, визначено особливості інноваційної діяльності в аграрному секторі та сформовані під їх впливом інноваційні пріоритети промислового садівництва України.

В дисертації обґрунтовано положення фундаменталізації методології економічних досліджень галузі садівництва, концепції організації наукового забезпечення інноваційного розвитку садівництва, систематизовано формотворчі елементи процесу розвитку в контексті інноваційних змін, визначено методичні засади формалізації логічного узагальнення в економіці садівництва.

Визначено тенденції розвитку та здійснено економічну оцінку інноваційності стану садівництва України, проведено ретроспективний аналіз розвитку галузі, досліджено вплив організаційно-економічних чинників на рівень конкурентоспроможності продукції садівництва та інноваційний характер відтворювальних процесів у промисловому садівництві України.

Обґрунтовано економічний базис формування інноваційного потенціалу садівництва, визначено організаційно-економічні засади державного регулювання та підтримки інноваційного розвитку галузі, здійснено структурування ресурсного забезпечення інноваційного потенціалу садівництва.

Розроблено напрями активізації інноваційного розвитку садівництва, обґрунтовано стратегію інноваційного розвитку галузі, форми інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку промислового садівництва, напрями екологізації виробництва плодів та ягід, розроблено модель дефазифікації інноваційного розвитку садівництва України.

Ключові слова: інноваційний розвиток, садівництво, інноваційний потенціал, стратегія інноваційного розвитку, конкурентоспроможність, інноваційна модель, відтворення.

АННОТАЦИЯ

Мельник В. И. Инновационное развитие садоводства Украины. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.03 - экономика и управление национальным хозяйством. - Николаевский национальный аграрный университет, г. Николаев, 2012.

Диссертационная работа посвящена обоснованию теоретических, методологических, методических и практических основ инновационного развития садоводства Украины.

В работе обобщены теоретические основы развития и реализации инновационных процессов в современных условиях хозяйствования, определены особенности инновационной деятельности в аграрном секторе и сформированные под их влиянием инновационные приоритеты промышленного садоводства Украины. Определена сущность инновационного развития промышленного садоводства, как отдельной экономической категории, в контексте уточнения, углубления и конкретизации организационно-экономических особенностей и методологических подходов к исследованию инновационного процесса.

В диссертации обосновано положение фундаментализации методологии экономических исследований в садоводстве, концепции организации научного обеспечения инновационного развития отрасли, систематизированы формообразующие элементы процесса развития в контексте инновационных изменений, определены методические основы формализации логического обобщения в экономике садоводства. Разработанная концепция научного обеспечения инновационного развития промышленного садоводства предусматривает: развитие научно-исследовательской и патентно-лицензионной деятельности; разработку и совершенствование технологий производства плодов и ягод на инновационной основе; маркетинговое сопровождение и стратегическое планирование расширенного воспроизводства в отрасли на основе оптимизации ресурсного обеспечения.

В методологическом плане в диссертационной работе обобщены и систематизированы отдельные направления экономических исследований, выделено методико-методологическое и организационно-экономическое

направления, выявлено взаимосвязи между ними и обоснованно дальнейшие направления научных экономических исследований в садоводстве Украины, определяющим из которых является инновационный.

Определены тенденции развития, приведена экономическая оценка инновационности состояния садоводства Украины, проведен ретроспективный анализ развития отрасли, исследовано влияние организационно-экономических факторов на уровень конкурентоспособности продукции садоводства и инновационный характер воспроизводственных процессов в промышленном садоводстве Украины. Проведена экономико-технологическая дифференциация плодоягодных насаждений через экономическую оценку эффективности использования инновационно-интенсивных технологий выращивания, что позволило обосновать перспективы их применения в садоводстве Украины и определить новое направление проведения инвентаризационной работы в сельском хозяйстве.

В результате исследования определены задачи по потребности в обеспечении конкурентоспособности садоводческой продукции. Решение поставленной задачи возможно путем реализации ряда мер по стимулированию инновационного развития отрасли и прежде всего реализации функции государственной поддержки на стадии непродуктивного функционирования, в период до начала плодоношения насаждений через уменьшение налоговой нагрузки и компенсацию расходов на закладку насаждений при реализации инновационных программ.

Обосновано создание кластерной организации предприятий плодородного подкомплекса через разработку модели региональной организации взаимосвязей кластерного типа на основе взаимодействия секторов подготовки и переподготовки кадров, производственного, регуляторного инновационно-внедренческого и ресурсного обеспечения, что будет способствовать принятию взвешенных управленческих решений по инновационному обеспечению.

Развита систематизация управления инновационным развитием отрасли как основы ее эффективного функционирования путем разработки направлений государственного регулирования и поддержки инновационного развития промышленного садоводства на основе конкретизации экономических механизмов и инструментов регулирования, что позволило определить формы и направления активизации инновационных процессов в садоводстве Украины.

Разработаны предложения по формированию инновационного потенциала отрасли садоводства, на основе взаимодействия сфер - научно-исследовательской, производственной, переработки и хранения, маркетинговых исследований рынка садоводческой продукции и ресурсного обеспечения.

Исследование функционально-структурного построения системы информационного обеспечения производственной деятельности садоводства, на основе программно-целевого подхода, позволило

определить круг вопросов, реализация которых будет способствовать оптимизации поступления новой информации непосредственно к товаропроизводителям. К таким вопросам относятся: проведение инвентаризации имеющихся многолетних насаждений и создание электронной базы породно-сортового состава плодовых и ягодных культур как отечественной, так и зарубежной селекции с подробным описанием их генетических и природно-экономических характеристик.

Определены направления активизации инновационного развития садоводства, обоснованно стратегия инновационного развития отрасли, формы инвестиционного обеспечения инновационного развития промышленного садоводства, направления экологизации производства плодов и ягод.

Обоснован организационно-экономический механизм обеспечения экологически безопасного производства продукции садоводства на инновационной основе, включающий экономическую оценку современного состояния экологической ситуации, разработку и обоснование стратегических задач по дальнейшему развитию плодоягодного производства и экономического стимулирования производства высококачественной и экологически чистой продукции.

Разработана модель дефазификации инновационного развития садоводства на основе экспертных лингвистических оценок по сложившейся системе показателей, что позволило оценить влияние инновационного развития на конкурентоспособность продукции садоводства.

Ключевые слова: инновационное развитие, садоводство, инновационный потенциал, стратегия инновационного развития, конкурентоспособности, инновационная модель, воспроизведение.

ANNOTATION

Melnyk V.I. Innovative Development of Horticulture in Ukraine. - Manuscript.

Dissertation for the degree of doctor of economic sciences, specialty 08.00.03 - economics and management of the national economy. - Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, 2012.

The thesis is devoted to the theoretical, methodological, methodical and practical principles of Innovation Development of Horticulture in Ukraine. The theoretical basis for the development and implementation of innovative processes in the contemporary economy, peculiarities of innovation in the agricultural sector and formed under their influence innovation priorities for industrial gardening Ukraine.

The conceptual position fundamentalization methodology of economic research field of horticulture, the concept of scientific development of innovative gardening systematized formative elements of the development process in the

context of innovation, defined methodological foundations formalization of logic synthesis in the economy gardening.

Tendencies of development and innovation by economic evaluation of gardening Ukraine, a retrospective analysis of the industry, the influence of organizational and economic factors on the competitiveness of horticulture and innovative nature of reproduction processes in industrial horticulture Ukraine. The economic basis of innovative potential of horticulture, defined organizational and economic principles of state regulation and support of innovative development of the industry by structuring resources for innovation potential gardening.

Developed areas intensify innovation of gardening, grounded strategy of innovative development of the industry, providing innovative forms of investment of commercial gardening trends cleaner production of fruits and berries, the model defazyfication's innovative development of Horticulture in Ukraine.

Keywords: innovative development, horticulture, innovative potential, the strategy of innovative development, competitiveness, innovative model, reproduction.